

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ Ζ' • ΤΕΥΧΟΣ 63 • ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1983 • ΤΕΒΕΤ 5744

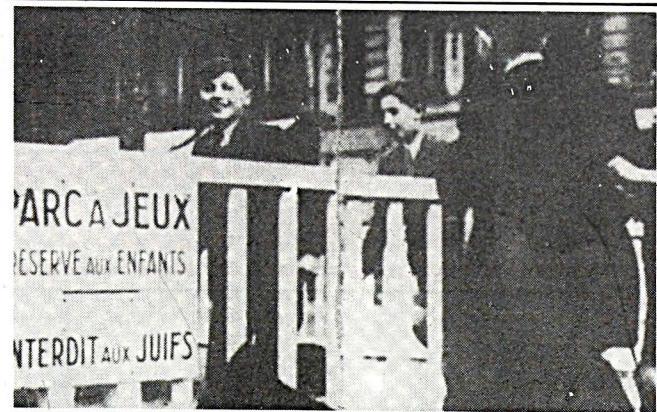


«Κατά τάς δικτώ ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τοῦ Χανουκᾶ αἱ λυχνίαι αὗται εἰναι ἱεραί»

(Άπό τήν προσευχή τοῦ Χανουκᾶ, «Καθημερινό Προσευχολόγιο», σελ. 578)

«Εβραίοι, σᾶς περιμένουν οι φούρνοι», «Υπάρχει άκομη χώρος στό Νταχάσου», «Εξω οι ίουδαιοι από τή γειτονιά μας», «Εβραίοι είστε τέρατα». Αύτές είναι μερικές από τις έπιγραφές που μπορεί κανείς νά διαβάσει τόν τελευταίο καιρό στούς τοίχους τών διαφόρων ιταλικών πόλεων. Άρκετά από τά συνθήματα τού μίσους φέρουν τήν ύπογραφή άριστερών όργανώσεων, όπως ή «Εργατική Αύτονομία». Τό κύμα τού αντισημιτισμού φουντώνει στήν Ιταλία καί σίγουρα τά τελευταία γεγονότα στόν Λιβανό δέν άποτελούν καλή δικαιολογία. Άπο τήν άλλη πλευρά, στό Παρίσι κυκλοφόρουσαν τόν τελευταίο καιρό μιά σειρά βιβλία, από τά όποια προκύπτει ότι κατά τόν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ή Γαλλία έστελνε συστηματικά τούς Έβραίους στά χιτλερικά στρατόπεδα συγκεντρώσεως. Στή φωτογραφία βλέπουμε ένα σύνθημα κατά τών Έβραίων στή Ρώμη («Γιά τούς Έβραίους ούτε σχολεία, ούτε νοσοκομεία, άλλα στρατόπεδα συγκεντρώσεως»).

(«Έπικαιρα, 29.9.1983»)



Ανατομία

ΤΗΣ ΑΝΤΙΕΒΡΑΪΚΗΣ, ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΚΗΣ,
ΑΝΤΙΣΙΩΝΙΣΤΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

Ενα καινούριο έλληνικό βιβλίο κυκλοφόρησε. Θέμα του καί πάλι ό «Σιωνισμός», τόν όποιο διαγραφέας συγκαταλέγει στούς «έχθρούς τού Έλληνισμού». «Ενα βιβλίο μέ τό ίδιο περιεχόμενο, τά ίδια έπιχειρήματα, τά ίδια «στοιχεία», τήν ίδια βιβλιογραφία, τήν ίδια σημασία καί — φυσικά — τήν ίδια... άξια(!) μέ δλα δσα ξεχουν έκδοθει μέχρι τώρα.

«Αν έχετάσουμε τήν κατάσταση θά δοῦμε δτι στόν τόπο μας ύπάρχει μιά περιορισμένη άλλα κάπως δυναμική (άνάλογη μέ τίς κατηγορίες που άναφέρουμε παρακάτω) άντιεβραϊκή φιλολογία πουύ πηρετείται από λιγοστά άτομα δρμώμενα από διαφορετικές κατευθύνσεις, σκοπούς καί κίνητρα.

Γενική τοποθέτηση τής άντιεβραϊκής φιλολογίας

Πρέπει πρώτα άπ' δλα νά δμολογηθεί δτι αύτή ή φιλολογία είναι καθαρά άντιεβραϊκή. Στόχος τής είναι νά βλάψει καί νά έκθεσει τούς Έβραίους, παρόλο δτι έμφανίζεται μέ διαφορετικά προσωπεία: τούς άντισιωνισμού, τής έλληνολατρείας, τής ύπερασπίσεως τών Χριστιανικών θρησκευτικών ίδεων κ.ά.

Μερικές φορές αύτή ή καθαρά άντιεβραϊκή προπαγάνδα κινείται καί από πολιτικά κίνητρα. Όργανώσεις καί άτομα πουύ άνηκουν στήν άκρα δεξιά είναι, π.χ., κατά κανόνα ύπερ τού Κράτους τού Ισραήλ καί κατά τών Έβραίων, ένω άντιθετα οι άνηκοντες στήν άκρα άριστερά είναι (φαινομενικά ή πραγματικά) ύπέρ τών Έβραίων — θυμάτων τού Ναζισμού καί κατά τού Ισραήλ!

Κατηγορίες άντι-εβραίων συγγραφέων

Οι «Ελληνες «συγγραφεῖς» τής άντιεβραϊκής φιλολογίας χωρίζονται σέ διάφορες κατηγορίες:

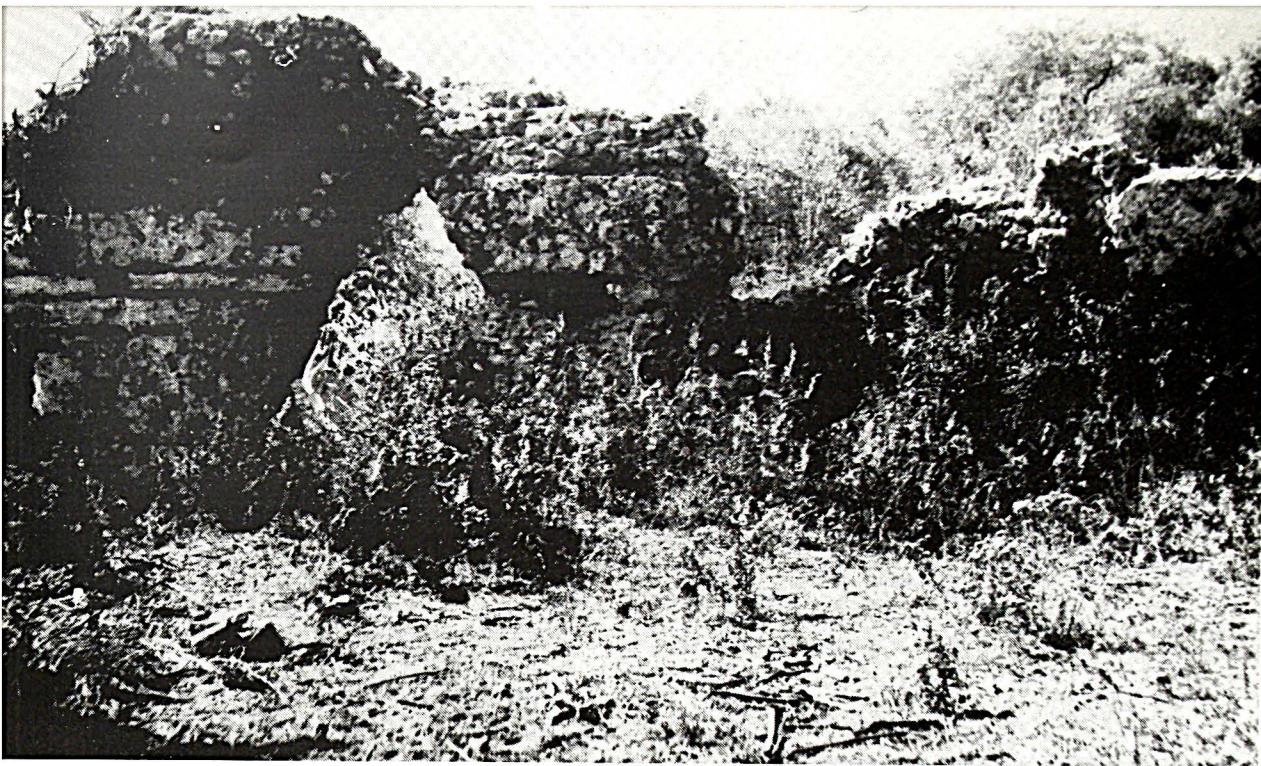
— κάποιοι (οι κάπως περισσότερο μελετημένοι καί «φιλοσοφημένοι») είναι κατά τού Έβραϊσμού γιατί, κατά τήν άποψή τους, ένω δέν Έβραϊσμός θά μπορούσε συνεργαζόμενος μέ τόν Έλληνισμό νά κατακήσουν μαζί δλόκληρο τόν κόσμο, δέν Έβραϊσμός προσπάθησε (ή προσπαθεί) νά τό έπιτύχει μόνος του, γιά τό δικό του λογαριασμό.

Μερικοί από τούς άνηκοντες σ' αύτή τήν κατηγορία είναι τόσο ένθερμοι δπαδοί τής ίδεας τού Έλληνισμού ώστε βάλλουν εύθέως καί κατά τού Χριστιανισμού, τόν όποιο δέν διστάζουν νά αποκαλέσουν καί «Παυλιανισμό» (άπό τόν Απόστολο Παύλο).

— κάποιοι είναι άκροτατοι δπαδοί τής (άς έπιτραπεί ό νεολογισμός) δρθόδοξης Όρθοδοξίας ώστε κάθε τί πού ξεφεύγει από τά πλαίσια πουύ έκεινοι μόνοι έχουν χαράξει νά θεωρείται «έκ τού διαβόλου» ή δτι έκπορεύεται από τούς «άντιχριστους Έβραίους». Στήν κατηγορία, λοιπόν, τών «άπαγορευμένων» ύπάγονται: δέν Μασωνισμός, δέν Κομμουνισμός, δέν Προσκοπισμός, τό Ρόταρυ, οι Λάϊονς κ.ά. πολλά, τά όποια, κατ' αύτούς, ύποκινούνται καί καθοδηγούνται από τούς «άντιχριστους Έβραίους» γιά νά πλήξουν τήν Όρθοδοξία.

Είναι τέτοιος δέν θρησκευτικός ζήλος αύτῶν τών παραεκκλησιαστικών κυρίως χριστιανικών δργανώσεων καί έντυπων ώστε δέν διστάζουν καμιά φορά νά τά βάζουν καί κατά τής έπισημης Έλλη-

Συνέχεια στή 15η σελίδα



Γενική άποψη του φερομένου ως καταλοίπου κτίσματος Συναγωγῆς των Εβραίων της άρχαιας Ηπειρωτικής πόλεως Φωτικῆς

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ*

Τοῦ ΒΑΣΙΛΗ ΙΩ. ΚΡΑΨΙΤΗ

Ηάναπτυξη τοῦ θέματός μας, ώστε νά καταλήξουμε σέ εδραιωμένες άποψεις, σχετίζεται άρχικά με τήν έρευνα προσδιορισμού τῆς περιόδου πρώτης έγκαταστάσεως Εβραίων σέ διάφορα μέρη τῆς Ηπείρου:

Ός πρός τήν πόλη τῶν Γιαννίνων, ἔχει διασώσει ή παράδοση⁽¹⁾, ότι ἡ πρώτη έγκατασταση τῶν Εβραίων έγινε τήν ἐποχή τοῦ δεύτερου ναού, ὅτο τό 70 μ.Χ., ἀποψη πού δέν μπορεῖ νά εύσταθησει ἀπό τό λόγο, ότι τότε δέν ύπηρχε ἡ ὡς δινα πόλη. Ἀλλά καὶ ἡ ἄλλη ἀποψη, ότι ἡ έγκαταστασή τους ἔγινε τήν πετρίδο τῶν διωγμῶν τῶν Ισπανοεβραίων ἀπό τούς Φερυινάνδο καὶ τήν Ισαβέλλα (1492), ὅποτε κύματα ἐξήσιστων Εβραίων, ὡς δινα, έγκαταστάθηκαν καὶ στά Γιάννινα, ἐλέγχεται ὡς ἀνακριβής. Τούτο, ἐπειδὴ ἀποδεδειγμένα αἰώνες νωρίτερα ύπηρχαν μόνιμα έγκαταστημένοι στήν πόλη τῶν Γιαννίνων Εβραῖοι, οἱ περισσότεροι τους, μάλιστα, εύπορούντες. Συγκεκριμένα ὁ Αύτοκρατορας τοῦ Βυζαντίου Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος Α', στό Χρυσόβουλο⁽²⁾ πού ἐξδώκει τό 1319, στή χορήγηση εύνοιῶν καὶ προνόμιων στούς κατοικους τῶν Γιαννίνων, περιέλαβε σέ μια ἐποχή αὐξημένου ἀντισημιτισμού στόν Εύρωπαϊκό χώρο, καὶ τούς Εβραίους τῶν Γιαννίνων, καθορίζοντας ὅπως κι ἐκείνοι «διαμένουσιν εἰς τήν πόλιν μεθ' δλων τῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν λοιπῶν κατοίκων».

Τό χρόνο έγκαταστάσεως Εβραίων στά Γιάννινα, θά πρέπει νά τόν προσδιορίσουμε γύρω στά τέλη τοῦ ΙΒ' αἰώνα, ὅπως δόγμούμαστε συμπερασματικά ἀπό τό κατωτέρω στοιχείο. Είναι γνωστό, ότι στήν περίοδο 1160 μέχρι 1172, ἐνισχυόμενος ἀπό τούς Εβραίους τῆς Ισπανίας, περιόδεψε στήν πόλεις τῆς Βυζαντινῆς Αύτοκρατορίας ὅπου ύπηρχαν Εβραϊκές Κοινότητες ἡ ἀπλῶς Εβραῖοι, ὁ ἀπό τήν Τουσδέλη διαπρεπής Ισπανο-

εβραῖος ραββίνος καὶ λόγιος Βενιαμίν⁽³⁾, μέ σκοπό νά ἐρευνήσει «τά κατ' αὐτούς». Φτάνοντας στή σημερινή Αρτα, διαπίστωσε ἐκεί μόνιμη διαμονή μικροῦ ἀριθμοῦ Εβραίων, ἀπόφυγε δύμας νά ταξιδέψει καὶ πρός τά Γιάννινα, προφανῶς ἀπό τόν λόγον ὅτι τότε δέν κατοικούσαν ἐκεί Εβραῖοι. Αναφερόμενος στή συγκεκριμένη αὐτή περίπτωση δι Γιαννιώτης φιλόλογος Ιωσήφ Μάτσαρ⁽⁴⁾, διευκρίνισε: «Εἶναι πιθανόν πώς τότε δέν θά ύπηρχαν Εβραῖοι στά Γιάννινα, ἀλλά μετοίκησαν ἀργότερα ἀπό τήν Αρτα ἡ ἀπό ἀλλοῦ».

Ἄπο γραφτά μνημεῖα προκύπτει ότι στής ἀρχές τοῦ τρίτου μ.Χ. αἰώνα, κατοικούσαν μόνιμα Εβραῖοι στή Νικόπολη τοῦ Ακτιου, ἡ ὥποια σάν Λεύτερη πόλη η ύπηρξε σχεδόν ἀπό τήν ίδρυσεώς της τόπος ἀπαραβίαστης ἀσφάλειας (ἀσύλου) Ρωμαίων, Ιουδαίων καὶ Ελλήνων, οἱ ὥποιοι κατάφευγαν ἐκεί σάν ἔμποροι, σάν φιλόσοφοι, καὶ ἀργότερα σάν κήρυκες τής νέας (Χριστιανῆς) θρησκείας.

Ο λαμπρός ἐκκλησιαστικός συγγραφέας καὶ κληρικός ΕΥΣΕΒΙΟΣ, στό ξργο του «Ἐκκλησιαστική Ιστορία», τό ὥποιο γράφτηκε γύρω στό 315 μ.Χ. (πολύ, δηλαδή, κοντά στά ποιό κάτω γεγονότα), ἀναφερόμενος στήν προσωπικότητα τοῦ ΩΡΙΓΕΝΗ (185-254), τοῦ ὥποιου κορυφαία ἐργασία ύπηρξε ἡ ἀποκατάσταση τής Παλιᾶς Διαθήκης, ἐπισημαίνει, ότι, για τήν πραγμάτωση τοῦ ξργού του αὐτοῦ, ὁ Ωριγένης ξμαθε καλά τήν Εβραϊκή γλώσσα καὶ ἐλαβε τήν ἀπόφαση νά ταξιδέψει στή Νικόπολη τοῦ Ακτιου. Τούτο, ὡς πρός τή δεύτερη περίπτωση, γιατί πίστευε ότι στή Νικόπολη θά βρισκε γιά μια ἀπό τής δυο μεταφράσεις τής Παλιᾶς Διαθήκης πού τόν ἀπασχολούσαν, ίκανά στοιχεῖα, ώστε νά προσδιορίσει τόν μεταφραστή στόν ὥποιον ἀνήκε.

Συγκεκριμένα, δι Εύσεβιος ἔγραφε: «τοσαύτη δέ ει-

σήγετο τών 'Ωριγένει τών θείων λόγων ἀπηκριβωμένη ἔξετασις, ὡς... ἀνίχνευσα τε τάς τών ἑτέρων παρά τούς ἐβδομήκοντα τάς ιεράς γραφάς ἐρμηνευκότων ἐκδόσεις καὶ τινας ἑτέρας παρά τάς κατημαδευμένας ἐρμηνείας ἐναλαπτούσας, τήν Ἀκύλου καὶ Συμάχου καὶ Θεοδοτίωνος, ἐφευρεῖν, ἃς οὐκ οἶδ' οὕτων ἐκ τινων μυχῶν τόν πάλαι λανθανούσας χρόνον ἀνίχνευσας προήγαγεν εἰς φῶς ἐφ' ὧν διά την ἀσημότητα, τίνος ἀρ' εἰν οὐκ εἰδώς, αὐτό τοῦτο μόνον ἐπει σημήνατο ὡς ἄρα τήν μέν εὔροι εν τῇ πρός 'Ακτίοις Νικοπόλει, τήν δέ ἐν ἑτέρῳ τοιώδε τόπῳ⁽⁵⁾.

"Αν πραγματοποιήθηκε ἡ δχι τό ως ἀνω ταξίδι τοῦ 'Ωριγένη στή Νικόπολη, ἐλλείψει στοιχείων, δέν μπορούμε νά ἐκφέρουμε γνώμη. Θετικό πάντως ιστορικό στοιχείο ἀπό τή διατύπωση αὐτή τοῦ Εύσεβιου παραμένει, τό γεγονός δχι στίς ἀρχές τοῦ τρίτου μ.Χ. αἰώνα κατοικουσαν μόνιμα στή Νικόπολη τοῦ 'Ακτίου ἀρκετοί 'Ιουδαίοι, οι περισσότεροι τών ὅποιων είχαν, ἀπό διάφορα αἴτια, ἀναζητήσει ἐκεῖ δσυλο.

Στή συνέχεια ἡ ἐρευνά μας στρέφεται στή διαπίστωση ἀντίς σπουδαίστερες ἀρχαίες Ἡπειρωτικές πόλεις Εύροια καὶ Φωτική κατοικουσαν μόνιμα ἡ πρόσκαιρα Ἐβραίοι.

'Ως πρός τήν ΕΥΡΟΙΑ⁽⁶⁾, ἡ ὁποία ως ἀρχαία (παλιά) Εύροια βρίσκονταν κάτω ἀπό τό σημερινό Χωριό Χόικα τῆς Παραμυθίας καὶ ως νεώτερη Εύροια στό χωριό Καστρί τοῦ Φαναριού, ἐλλείψει πηγῶν, δέν ἐκφράζουμε γνώμη.

'Ως πρός τήν ΦΩΤΙΚΗ⁽⁷⁾ δύμως, πού δταν νίκησε τούς Θεσπρωτούς, ἀπό τούς ὅποιους καὶ ἀφαίρεσε τήν προστασία τῆς Δωδώνης, τήν ἔχτισε ὁ Ἀρχηγός τών Χαδίνων Φωτίος, ἀπό τόν ὅποιον καὶ ἔλαβε τό δνομά της, τό ἀποτέλεσμα τής ἐρευνάς μας είναν διαφορετικό. Γιά τήν ἀκριβή θέση πού βρίσκονταν είχαν διατυπωθεὶς ως τά τέλη τοῦ ΙΘ' αἰώνα διάφορες ἀπόψεις, τίς ὅποιες ἀποφεύγουμε νά ἐπαναλάβουμε, γιατί λεπτομερειακά ἀσχοληθήκαμε σέ ἀλλα ἔργα, ως ἡ ὑπ' ἀριθμ. 7 ὀποστομείωσα μας. Τελικά, χάρο σέ δυσ (2) ἐπιγραφές πού δ γιατρός Παραμυθίας καὶ ἔρασιτέχνης ἀρχαιολόγος Δημ. Παναγιωτίδης-Μέξης, βρήκε στή θέση ΛΙΜΠΟΝΙ, τέσσερα περίπου χιλιόμετρα βορειοδυτικά τῆς Παραμυθίας (ἀπό τή συνοικία Σιαμέτια ως τήν μικρή κεκλησία «Ἄγιος Θεόδωρος τοῦ Κεφαλοδρύσου», τή μιά τό 1890 καὶ τήν δλλη τό 1906, ἐξακριβώθηκε δχι σ' αὐτή ἀκριβώς τήν ως ἀνω περιοχή (Λιμπόνι) βρίσκονταν ἡ ΦΩΤΙΚΗ. Προσδιώρισε δέ ἀκόμα στή σχετική μελέτη του «Η Φωτική ἐν Παραμυθίᾳ (ό ἐκ Κωνσταντινούπολεις 'Ελληνοφίοι. Σύλλογος', 1896, σελ. 26-38), δχι στό Λιμπόνι ὑπήρχαν στήν ἐποχή του, ἐκτός ἀλλων, καὶ τά ἐρείπια μᾶς ἀγνωστης ἐκκλησίας, τής ὅποιας ἡ ὅλη περιοχή πού βρίσκονταν καλούνταν 'Οθροιακά μνήματα: «Ἐνταῦθα (σημ. στή θέση 'Λιμπόνι') είσιν ἐρείπια ἐκκλησίας ἀγνώστου, ἡς ἡ περιοχή ἀποκαλεῖται 'Οθροιακά μνήματα, τά ἐρείπια τής ἐκκλησίας τής Κυρᾶς καὶ τά τής ἐκκλησίας ἡ μονῆς τής Λαμποβίτρας...».

'Ο Παν. 'Αραβαντινός, σαράντα περίπου χρόνια νωρίτερα ἀπό τή συγγραφή, ως ἀνω, τοῦ Δημ. Παναγιωτίδη - Μέξη, είχε σημειώσει τήν πληροφορία, δχι στήν ίδια θέση Λιμπόνι βρίσκονταν ἀρκετά ἐρείπια 'Ελληνικής καὶ Βυζαντινής οικοδομῆς, ἐρειπωμένης πόλεως, ἔνα δέ μέρος τής θέσεως αὐτής καλούνταν καὶ στήν ἐποχή του 'Ε β ρ α i k a μ ν η μ α t a. Στή συνέχεια διευκρίνιζε δχι ὡς ἀνω δνομασία, κατά τήν ἀπόψη Παραμυθίωτη φίλου του, προέρχεται ἀπό τό λόγο, δχι τήν ἐ-

ποχή τής συντηρήσεως τής ως ἀνω πόλεως κατοικούσαν σ' αὐτήν 'Εβραίοι, οι ὁποίοι ἐπειτα μετοίκησαν στά Γιάννινα, κατά δέ τόν Παναγιωτίδη, διότι ἐκεῖ βρίσκονταν ἡ ἀρχαία πόλη Εύροια, καὶ συνεπῶς ἐρείπια τής ἀποκλήθηκαν μέ τήν λέξη 'Εβραικά, ἀντί Εύροιακά (μνήματα). Συγκεκριμένα, ὡς Παναγ. 'Αραβαντινός ἐγραψε: «πρός δυσμάς αὐτής (τής Παραμυθίας) μίαν ὥραν περίπου μακράν, ἐν τή ύπωρεία φαίνονται ικανά ἐρείπια 'Ελληνικής καὶ Βυζαντινής οικοδομῆς, πόλεως ἐρημωθείσης, ἡς ἡ ήτης καθ' ἡμᾶς ἡ πόλης Εύροια, καλείται δέ είσετι ἐν μέρος τής θέσεως ταύτης, 'Ε β ρ α i k a μ ν η μ α t a, διότι ἐν τή ἐποχή τής συντηρήσεώς της, κατώκουν καὶ 'Εβραίοι μετοικήσαντες ἀκολούθως εἰς 'Ιωάννινα, καθά Παραμυθίωτης φίλοις τις φρονεῖ· ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν, δχι ἡ λέξις αὐτή ύπάρχει ἐρείπιον τής Εύροιας πόλεως, μεταβληθείσα εἰς τήν λέξιν 'Εβραικά, ἀντί τής Εύροιακά (μνήματα)»⁽⁸⁾.

'Ο ἐπιμελητής ἀρχαιοτήτων, ιστορικός καὶ λογοτέχνης Σπύρος Γ. Μουσελίμης, γιά τήν ως ἀνω ὀρθογώνια 'Ελληνική καὶ Βυζαντινή οικοδομή, διαστάσεων περίου 25,5 × 10,5 μέτρων, μέ πάχος τοιχοποιίας πάνω ἀπό ἔνα μέτρο καὶ διακοσμημένη μέ τοπικά κεραμείδια, διατύπωσε τή γνώμη, δχι πρόκειται γιά κατάλοιπο 'Εβραικής συναγαγής. Συγκεκριμένα ἐγραψε⁽⁹⁾: «Στή Φωτική ὑπήρχε ἐπί τής δεξιᾶς δχθης τοῦ χειμάρρου πού διασχίζει τήν πόλη καὶ μεγαλόπρεπη συναγαγή τής 'Ιουδαικής παροικίας, τής όποιας σώζεται τό ἐρείπιο μέ τό δνομα 'όβριακή»⁽¹⁰⁾.

'Από τά ως ἀνω εκτείνεται συμπεράίνεται δχι καὶ ἡ Φωτική, ἡ όποια, ύστερα ἀπό τήν καταστροφή (929 μ.Χ.) τής Νικοπόλεως ἀπό τούς Βούλγαρους, δρίστηκε ἔδρα τής παλιᾶς 'Ηπείρου πού μετωνομάστηκε σέ Φωτική, κατοικούνταν μέχρι τό ΙΒ' αἰώνα, ὅπου καταστράφηκε ἀπό τίς ἐπιδρομές τών Σλαύων καὶ τών Νορμανδών, καὶ ἀπό 'Εβραίους. 'Υστερα ἀπό τήν καταστροφή τής τό μεγαλύτερο μέρος τών κατοίκων τής — ἀνάμεσά τους καὶ οί 'Εβραίοι — πύκνωσαν ἱόν πληθυσμό τής ιστορικά παρουσιασθείσας τόν ἴδιο αἰώνα (ΙΒ') πόλεως τής Παραμυθίας, τό δέ λοιπό κατευθύνθηκε γιά τά Γιάννινα. 'Ετοι ἀπό τούς 'Εβραίους τής Νικοπόλεως, πού δριστικά καταστράφηκε ἀπό τούς Σλαύους τόν ΙΑ' αἰώνα, καὶ τής όποιας μέρος τών 'Εβραίων κατοίκων τής προφανώς ἐγκαταστάθηκε ἀπό τότε στήν "Αρτα, ἀπό τούς 'Εβραίους τής Φωτικής τόν ΙΒ' αἰώνα, (στά τέλη του), ἀργότερα δέ (πάντως μετά τό ταξίδι την περίοδο 1160-1172 τού Βενιαμίνης τής Τουδέλης στήν "Αρτα), καὶ ἀπό μέρος τών 'Εβραίων τής "Αρτας, δημιουργήθηκε τό ἀρχικό 'Εβραικό στοιχείο τής πόλεως τών 'Ιωαννίνων, τό δ όποιο ήταν ἐξελληνισμένο, ἀποτελώντας τούς Ρωμαίοις τές (11) 'Εβραίους τής Ηπειρωτικής πρωτεύουσας.

'Ως πρός τόν χρόνον ἀνεγέρσεως τοῦ φερόμενου ως 'Εβραική συναγαγή τής Φωτικής χτίσματος, δέν μπορούμε νά ἔχουμε ἀκριβή γνώμη, ως πρός δέ τήν καταστροφή του, ἀκολούθει τή μοίρα τής καταστροφής τής Φωτικής, ητοι στήν περίοδο τοῦ ΙΒ' αἰώνα.

Τών ἐρείπων πού ἔχουν ἀπομείνει παρουσιάζουμε: Α' Γενική ἀποψη καὶ Β' Λεπτομέρεια, ἀπό φωτογράφησή τους στίς ἀρχές τοῦ μηνός 'Οκτωβρίου 1983). Τότε ἥλθε στό φῶς καὶ ἔνα πεσό (κομμάτι κολώνας) μαρμάρινο, μήκους 0,36 μ. καὶ διάμετρου 0,14 μ., δ όποιος ἔχει παραδοθεῖ στό Μουσείο τοῦ Φιλοπρόσδοου "Ομίλου Παραμυθίας (Φ.Ο.Π.). "Έχουμε πάντως τή γνώμη, δχι πρέπει νά γίνει⁽¹²⁾ ἡ ἐκκαθάριση τοῦ χώρου, ἡ συντήρηση τοῦ χτίσματος καὶ ἡ ἐκεῖ ἐναρέη μικρής ἐκτάσεως ἀνασκαφών, ὅπότε θά προσδιορισθεῖ μέ ἀκρίβεια ἡ χρήση

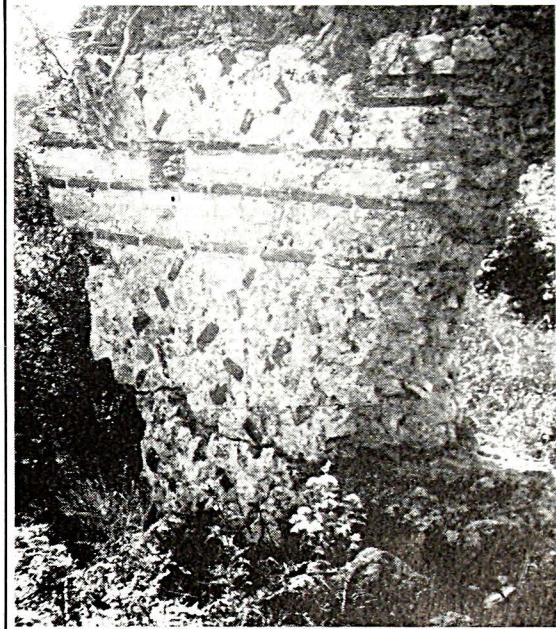
τοῦ χτίσματος τούτου.

Σχετικά μέτοχοι της Παραμυθιάς έχουν διατυπωθεῖ πολλές άποψεις. Γεγονός πάντως είναι ότι στά παρθένα δάση του έβρισκαν σε διάφορες έποχές καταφύγιο οι διωγμένοι τών γύρω περιοχών, οι οποίοι έχτιζαν έκει άρχικά τίς καλύβες τους καὶ άργοτερα τά σπίτια τους. Στή συνέχεια βρήκαν έκει καταφύγιο οι άποτις τίς έπιδρομές καὶ τήν έλονοσία κατατρεγμένοι Φωτικήσιοι, οι οποίοι έχτισαν κοντά στά τείχη τοῦ κάστρου τοῦ «Αη Δονάτου» τό συνοικισμό τους. Στή δεύτερη αύτη περίπτωση, διατυπώσαμε στίς προηγούμενες σελίδες τή γνώμη, ότι προσδιορίζεται ή στή διάρκεια τοῦ ΙΒ' αιώνα, ἐγκατάσταση στό χώρο τοῦ ίδιου αὐτοῦ κάστρου καὶ Ἐβραίων τῆς Φωτικής (τώρα τῆς Παραμυθιάς).

Ἄν στούς έπόμενους αἰώνες ἡ κατάσταση πρώτη περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας τῆς Ἡπείρου, ἐγκαταστάθηκαν ἀλλοί Ἐβραίοι στήν Παραμυθιά, ή πότε έφυγαν οι ως ἄνω πρώτοι ἐγκαταστάθηκες Ἐβραίοι τῆς Παραμυθιάς καὶ πρός πιά κατεύθυνση (πιθανότερα στά Γιαννίνα), ή έρευνά μας δέν έφερε σέ φῶς στοιχεῖα, ώστε νά δημιουργήσουμε σαφή γνώμη.

Γεγονός πάντως είναι ότι περίπου ἀπό τό 1830 καὶ ἑταῖρον κρικό διάστημα, παρατηρεῖται νά ἐπισκέφτονται περιοδικά τήν Παραμυθιά γυρολόγοι Ἐβραίοι τών Γιαννίνων μέτοπιτη πελατεία τους έκει μεγαλοκτηματίες καὶ πολύγαμους μωαμεθανούς, μέτούς οποίους οι ἐμπορικές συναλλαγές γίνονταν μέτοπιτη προϊόντων. Λόγω τοῦ εἰδους αὐτοῦ τῶν πωλήσεων, οι Ἐβραίοι ὑποχρεώνονταν ἐποχιακά, στήν παραγωγή τοῦ λαδιοῦ καὶ τῶν ἀμυγδάλων, νά πηγαίνουν στήν Παραμυθιά γιά τήν ἔξοφλησή τους μέτοπιτη ποσοτήτων τῶν εἰδῶν αὐτῶν. «Ἐτσι ἀποκόμιζαν διπλό ἐμπορικό κέρδος, είχαν μεγαλύτερη καὶ μακροπρόθεσμη πιστωτική πίστη στούς μεγαλέμπορους Ἐβραίους τῶν Γιαννίνων, καὶ ειδικότερες προϋποθέσεις αὔξησεως τῶν ἐμπορικῶν ταξιδιών τους στήν Παραμυθιά, τά οποῖα ὅμως ἤταν ἀνασφαλή λόγω τῶν συμμοριῶν πού δροῦσαν στίς διαβάσεις, τῆς τρομοκρατίας τῶν Τούρκων κ.λπ.

«Ἐτσι τούς δημιουργήθηκε ἡ ἀμεση ἀνάγκη μόνιμης ἐγκαταστάσεώς τους στήν Παραμυθιά, πρώτοι δέ ἐγκαταστάθηκες φέρονται, οι ἑταῖροι τῶν Γιαννίνων: α) Ἐζρᾶς Μεναχέμ Μπακόλας (χρόνος ἐγκατα-



Λεπτομέρεια τοῦ φερομένου ως καταλοίπου κτίσματος Συναγωγῆς τῶν Ἐβραίων τῆς ἀρχαίας Ἡπειρωτικῆς πόλεως Φωτικῆς

στάσεως τό 1878) μέτοπιτη σύζυγο του Ντινούλα, τό γένος Ιεσουλᾶ Καλχαμιρᾶ. β) Ματαθίας Ἐλιέζερ Χατζόπουλος, γαμπρός τοῦ Ἐζρᾶ-Μπακόλα από τήν ἀδελφή του Χανούλα Μπακόλα, γ) Ματαθίας καὶ Ιεσουδᾶς Καλχαμιρᾶς, κουνιάδοι τοῦ Ἐζρᾶ Μπακόλα, οι οποίοι τελικά μετανάστεψαν στήν Αμερική. δ) Ἡλίας Κοέν, φανοποίος, δ οποίος ἀργότερα ἐξελίχτηκε σέ ύφασματέμπορο καὶ σέ πράκτορα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Τύπου. Καὶ Σολωμάκης Κοέν, πού ἀφοῦ συνεταιρίστηκε ἔγκαιρα μέτοπιτη τοῦ Ἐζρᾶ Μπακόλα, δημιουργήσε κατάστημα ύφασμάτων στό Μαργαρίτη⁽¹³⁾.

Οι πρώτοι αὐτοί Ἐβραίοι τῆς Παραμυθιάς ἐγκαταστάθηκαν οἰκογενειακά⁽¹⁴⁾ σέ μια ἀπό τίς πιό κεντρικές περιοχές τής πόλεως, ὅπου βρίσκονταν καὶ τό πατρικό μου σπίτι, μέτοπιτη νέες δέ οἰκογένειες πού δημιούργησαν τά τέκνα τους, ὅπως οι Μάτσικος καὶ Χαϊμ, γιοί του Ματαθία Χατζόπουλου, Νισήμην Ἐζρᾶ Μπακόλας καὶ Ιωσήφ (Γιουσέφ) Ἡλίας Κοέν, ἐπεξετάθηκαν οἱ κατοικίες τους στήν ίδια συνοικία, ή οποία τώρα ἔλαβε τήν ὀνομασία «Ἐβραϊκά».

«Ολοι τους ἀσκούσαν τό ἐπάγγελμα τοῦ ύφασματέμπορου, νωρίς δέ ἐξελίχτηκαν σέ σημαντικούς οἰκονομικούς καὶ κοινωνικούς παράγοντες τοῦ Χώρου. Είχαν πλήρη ἀνάμην μέτοπιτη χριστιανικό στοιχείο, δέν διατηροῦσαν κανένα ἀπό τά γνωρίσματα (ἰδιωτισμοί, σύρσιμο φωνῆς κ.λπ.) τῶν Ἐβραίων τῶν Γιαννίνων, δλες δέ οι πράξεις καὶ θέσεις τους, στή διαδρομή τους ἀπό τό 1878 μέχρι τό 1943, πού ἀπό τό κλιμα τῆς ἐγκληματικότητας τῶν Τουρκοτσάμηδων στή Θεσπρωτία ἀναγκάστηκαν νά μετοικήσουν στή Γιαννίνα, ἀποδείχνουν τήν Ἐλληνική τους συνείδηση. Στήν Παραμυθιά δέν δημιούργησαν δική τους Κοινότητα, ύπαγδμενοι στήν Ισραηλιτική Κοινότητα Ιωαννίνων, γιά τήν τέλεση δέ τῶν θρησκευτικῶν τους καθηκόντων είχαν ἀπέναντι ἀ-

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΝ ΕΒΡΑΙΟΝ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Σουρμελή 2 — 104 39, 'Αθήνα
'Υπεύθυνος σύμφωνα μέτοπιτη
Ο Πρόεδρος τοῦ Κ.Ι.Σ. Ιωσήφ Λόβιγγερ
Σουρμελή 2 — τηλ.: 88.39.951

Τά ένυπόγραφα δρθρά ἐκφράζουν
τίς ἀπόψεις τοῦ συγγραφέα τους

Τιμή φύλλου δρχ. 2

κριβώς άπό το σπίτι του 'Ηλια Κοέν μισθώσει έναν οικίσκο πού μετάτρεψαν σέ συναγωγή, ή όποια λειτουργούσε κάθε Σάββατο με ίερουργούντα τόν 'Ηλια Κοέν. Για τήν περιτομή και τήν τέλεση γάμων, οι όποιοι άποτελούσαν άξιόλογο κοινωνικό γεγονός τής Παραμυθίας, μετακαλούνταν Ραβίνος άπό τα Γιάννινα.

'Η συμβίωση των γενιών (Χριστιανόπουλων και 'Εβραιόπουλων) πού μεγαλώναμε μαζί στήν ίδια συνοικία ύπηρε άδελφική και πολιτισμένη. Ειδικότερα έμεις μετέχαμε στίς θρησκευτικές γιορτές: τής Πρωτοχρονιάς, τής Σκηνοπηγίας, τού Πάσχα κ.λπ. τών 'Εβραιών, έκεινοι δέ στίς δικές μας γιορτές τών Χριστουγέννων, τής Πρωτοχρονιάς, τού Λαζάρου, τού Πάσχα κ.λπ. Γνώρισμα τών 'Εβραιών τής Παραμυθίας «ειδικό τους βάρος» ήταν ο δεσμός της φιλίας, πού στήν περίπτωση όπου την έδιναν ήταν ειλικρινείς και ύποδειγματικά άμετακίγητοι.

'Έγκαταστημένοι όλοι τους άπό το 1943 στά Γιάννινα, άκολούθησαν τήν τραγική μοίρα τών έκει 'Εβραιών, πού τήν ήμέρα της 25ης Μαρτίου 1944 άπελάθηκαν άπό τους χιτλερικούς Γερμανούς. Από τους 1.800 κάτοικους τής 'Εβραικής Κοινότητας τών Γιαννίνων, οι νεκροί τους άνηλθαν στούς 1.700 περίπου, άνάμεσά τους δέ και όλοι — πλήν δύο — οι 'Εβραιοί τής Παραμυθίας.

"Αν τίποτα δέν έχει ως τήν έποχή μας διασωθεῖ άπό τά τραγικά έκεινα θύματα ένός άσύλληπτου διεθνούς έγκληματος, γιά μᾶς, δσους έντός μας δρθώσαμε ως ψυστή άρετή τήν 'Ανθρωπιά, διασώζεται ίε ρή και σε βασική ή μνήμη το υπόμνημα.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΡΑΨΙΤΗΣ
'Αθήνα, 'Οκτώβριος 1983

*

'Ο κ. **Βασίλης Ιω. Κραψίτης** (1921), ποιητής, ταξιδιογράφος, μυθιστοριογράφος, δοκιμογράφος, κριτικός και ιστορικός συγγραφέας. Πτυχιούχος Νομικής Σχολής παρακολούθησε μαθήματα Φιλοσοφίας. Διετέλεσε 'Επιθεωρητής Οίκον. Εφοριών, πάρεδρος τού 'Ελεγκτικού Συνεδρίου, γεν. γραμματέας τού υπουργείου Οικονομικών και τής Βουλής τών 'Ελλήνων.

"Έχει δημοσιεύσει δέκα αύτοελή έργα διοικητικού και δημοσιονομικού περιεχομένου καθώς και είκοσι τρία ιστορικά έργα, μελέτες και δοκίμια.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

'Η παρούσα μελέτη άποτελει Κεφάλαιο τού άνεκδοτου έργου τού Βασίλη Κραψίτη: «Η Ιστορία τής Παραμυθίας».

(1) **Γιωάσφ 'Ελιγιά**, Μεγ. 'Ελλην. 'Έγκυκλοπαιδεία, δρόμο «Η Ιστορική παροικία». DR. PACHEL DALVEN, «Γιάννενα: μιά Ρωμανότική ή Ρωμαϊκή Κοινότητα» περιοδ. «Χρονικά», έκδοση «Κέντρ. Ιστορική Συζητώσιμου» της Έλλαδος», Αθ. τεύχος 17, Μάρτιος 1979.

(2) **Σπύρου Λάμπρου**: «Σελίδες έκ της πόλεως τών 'Ιωαννίνων», Νέος 'Ελληνονήμων, τόμ. ΚΑ, σελ. 340 - 1, Κ.Δ. Μέρτζου, 'Ηπειρωτική 'Εστία, τ. 2 ουρανού. Τ. 2 ουρανού. Π. 'Αραβαντινού: «Χρονογραφία τής 'Ηπείρου, τόμος Β» σελ. 231, κ.ε.

(3) **Άδ. Άδαμαντον, Μεγ. 'Ελλην. 'Έγκυκλοπαιδεία, τόμος 2, σελ. 47.**

(4) **Ιωσήφ Μ. Μάτσας**: «Γιαννιώτικα 'Εβραικά Τραγούδια», περιοδ. «Χρονικά», δύο πιό πάνω.

(5) **Εύσεβιος**: «Έκκλησιαστική 'Ιστορία», βιβλ. 6, 16 (εκδ. ED. SCAHWATRZ, LEIPRIG, 1914, σελ. 236).

(6) **Βλ. LE QUIEN "CH. HERBERMANN, THE CATHOLIC ENCYCLOPEDIA"** (1909), σελ. 607, Δ.Α. **Παναγιωτίδη**: «Έκκλησιαστικό έν Θεσπρωτία θρόνοι άπό τής συστάσεως τού Χριστιανισμού», έφημος. «Φωνή τής 'Ηπείρου», άρ. φύλ. 510/17.1.1903 Σωτ. Δάκαρη: Ιωάνν... ή νεότερη Εύροις περιοδ. «'Ηπειρ. 'Εστία», τεύχος 5 τού 1952 και «παρατρήσεις στή Νεώτερη Εύροια», 'Ηπειρ. 'Εστία τού 1953, σελ. 1149. **Χρ. Σταυρόπουλου**: «Ιωάννινα, ή νεότερη Εύροια», 'Ηπειρ. 'Εστία τού 1953, σελ. 1108. **Γ. Κονδάρης**: «Άι Μητροπόλεις και αι Άρχειπισκοποί τού Οικουμ. Πατριαρχείου», Αθ. 1934, σελ. 64 κ.ε. **Σπύρου Μουσελίμη**: «Αχερούνια Λίμνη, πολιά καί νέα Εύροια», έφημος. «Θεσπρ. Βήμας 'Ηγουμενίτσα, άρ. φύλ. 457/26.9.1960 και 'Άρχαιοτήτες τής Θεσπρωτίας», Γιάννινα, 1980. **Βασίλη Κραψίτη**: «Ταξίδι στή 'Ηπειρού», έκδ. α' τού 1960, σελ. 143 - 4, έκδ. β' τού 1970, σελ. 100, 290, 30. Και 'Θεσπρωτικά', β' έκδ. 1973, σελ. 115 - 116.

(7) **Βλ. Ίεροκλέους**, Συνέκδημος, έκδ. BURCKHARD, Λειψία 1893, Παράρτημα 37α «Φωτική ή νύν Βέλαι» και 121 «Φωτική ή νύν Πελλά». Διαδόχου, «Επισκόπου Φωτικής»: «Έκατόν Κεφάλαια Γνωστικών», κεφ. 55, δύο περιγράφεται διτι στήν έποχη του (450 μ.Χ.) «ή Φωτική περιεβάλλετο ύπο λειμώνων πλουσίων και συσκίων δένδρων, έκοσμείτο διά πολυτελών οικοδομημάτων και λουτρών, είχε δέ άνεπτυγμένην κοινωνικήν ζωήν».

Πουκεβήλ: «VOYAGE LA CRECE», βιβλ. IV, κεφ. III, Γ.Χ. Χασιώπη: «Περί Δωδώνης», μέρος Β, κεφ. δ, σελ. 97. Π. 'Αραβαντινού: «Χρονογραφία τής 'Ηπείρου», τόμ. Β', λήμμα «Φωτική» και «Άγιος Δονάτος». Ι. Λαμπρίδη: «'Ηπειρωτικά Μελετήματα», τεύχος δ, σελ. 35 και 61. Δ.Α. **Παναγιωτίδη**: Μέξη: «Ο έν Κωνυταντινουπόλει 'Ηλην. Φιλολογ. Συλλογος», ετ. 1896, σελ. 26 - 38 καί άναδιμοσίεψη του στή «Μήνημ Σουλιου», τόμ. Ε', 1980, σελ. 75 κ. ε. **Παναγ. Κ. Χρήστου**: «Θεολογικά Μελετήματα», 1977, τόμ. Ζος, σελ. 13 κ. ε. Μαίσελιμη: «Λειψίανα άπό τή ζωή και τόν πολιτισμό τών Φωτικησίων», περιοδ. «'Ηπειρωτική 'Εστία», 1953, σελ. 698. Βασίλη Κραψίτη: «Ταξίδι στή 'Ηπειρού», β' έκδ. 1970, σελ. 49 - 55 και 286 - 288. Τού διου, «Θεσπρωτι-

κά», β' έκδ. 1973, σελ. 121, κ. ε. **Φωτ. Γ. Οικονόμου**: «Η 'Εκκλησία έν Θεσπρωτία», 1964, σελ. 33 κ.ε.

(8) Π. 'Αραβαντινού: «Χρονογραφία τής 'Ηπείρου», 1856, τόμ. β' σελ. 19. Η διπύρη του 'Αραβαντινού, διτι στή θέση «Λιπόνινη τής Παραμυθίας βρίσκονταν η πόλη Εύροια, διεγεχεται ώς άνακριβής, βάσει και τών δσων έχουν έκτεθει στή προηγούμενες σελίδες μας».

(9) **Σπυρ. Γ. Μωσελίμη**: «'Αρχαιοτήτες τής Θεσπρωτίας», 1980, σελ. 261,

(10) Η θέση «'Εβραικά μνήματα» στό Λιμπόνι, δύο έκτεινονταν ή Φωτική, δέν πρέπει να συγχέεται με τά «'Εβραικά μνήματα» τού δεύτερου λόφου «Γαλάτα» τής Παραμυθίας, τού καλούμενου «Ζαβάγκαλη». Στή δεύτερη αυτή θέση «Ζαβάγκαλη», οι 'Εβραιοι πού στά τέλη τού ΙΘ' αιώνα έγκαταστάθηκαν μόνιμα στήν Παραμυθία ένταφιάζαν τά μικρά παιδιά τους, ένων οι μεγάλης ήλικιας νεκροί ένταφιάζονταν στό νεκροταφείο τών Γιαννίνων.

(11) **DR. RACHEL DALVEN**, διτι πό πάνω.

(12) Η έκκληση άπευθύνεται στή Νομαρχία Θεσπρωτίας, στό Δήμο Παραμυθίας και στήν 'Υπηρεσία Βιζαντινών 'Αρχαιοτήτων 'Ιωαννίνων.

(13) «Επεκτείνοντας, μέ δσα στοιχεία έχουμε υπ' θύη τήν έρευνα έγκαταστάσεως 'Εβραιών, στό Θεσπρωτικό χώρο, παραπρόσυμε διτι στά τέλη τού ΙΘ' αιώνα και στή συνέχεια ώς τήν περίσσο τού 1943, ήταν μόνιμα έγκαταστάμενοι: α) στό Μαργαρίτη, προσωρινά δ' Σολαράκης Κοέν, και μόνιμα δ' Δαυΐδ Μποχαρόπουλος. β) Στήν Πάργα, οι 'Άδελφοι: Χάιμα και Ιεσούδας Μποχαρόπουλος τού Δαυΐδ, γ) Στήν 'Ηγουμενίτσα, δ' Τέλες Δαυΐδ Μποχαρόπουλος. Και δι στό Φιλιάτι, δ' Μεναχέμ Νιστήμ Μάτσας, πού στήν περίσσο τής 'Ιταλικής Κατοχής, έπιστρέφοντας από τά Γιαννίνα με τό γιο του 'Άβραάμ, ληστεύτηκαν διαδολοφήτηκαν κοντά στό Φιλιάτι από Τουρκοτάμπης τής περιοχής.

(14) Ο 'Εζρα Μπακόλας άπόχτησε έννια τέκνα, δ' Ματαθίας Χατζόπουλος τέσσερα, δ' Ήλιας Κοέν πέντε, δια τούς δέ δημιουργήσαν άριστη οικονομική κατάσταση και οικογενειακή σύνθεση, μέ μόνιμη διαμονή: Τήν Παραμυθία, τά Γιαννίνα, τήν Πρέβεζα, τήν Κέρκυρα, τήν 'Αμερική.

ΟΙ 'ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΗΣ 'ΕΛΛΑΔΟΣ Σήμερα

Στό τεύχος μας τού μηνής Νοεμβρίου και στή σελίδα 25, στή συνέντευξη τού Προέδρου τού Κ.Ι.Σ. κ. 'Ι. Λοβίγγερ πρός τήν έφημερίδα Jewish Press, έχει άναγραφεί άπό τύπου γραφικό λάθος, διτι στό Σχολείο και Νηπιαγωγείο τής Κοινότητος 'Αθηνών, στό Ψυχικό, φοιτούν 50 παιδιά άντι τού σωστού 150 περίπου.

Τίτλος

‘Εβραῖος ὁ Κολόμβος;

Τό αῖνιγμα τοῦ 1492

τοῦ YEHOSHUA LEIMAN

στό «Jewish Press»

Τά βιβλία τῆς ιστορίας δέν τό ἀναφέρουν καὶ μᾶλλον, ποτὲ δέν πρόκειται νά τό γράψουν. Κι ὅμως ἀποτελεῖ ἔνα ἀπό τά σπουδαιότερα γεγονότα τῆς ιστορίας τοῦ Νέου Κόσμου. Τό γεγονός αὐτό δέν ἀναφέρεται γιατί συνδέεται μέντοι ἐπάισχυντο μυστικό πού δηλού ἐπιθυμοῦν νά κρατήσουν καὶ τό κρατοῦν: τήν Ἰσπανική Ἱερά Ἐξέταση.

Αὐτή ἡ Δαμόκλειος σπάθα ἔχει σημασία διότι, ἀπετέλεσε ἔνα ἀπό τά πρωταρχικά ψυχολογικά κίνητρα γιά πολλές ἀνακαλύψεις καὶ κατακτήσεις στή Νότια ἀλλά καὶ τή Βόρεια Ἀμερική.

Αὐτό δέν ἔγινε μονομιᾶς. Ξεκίνησε σάν μιά ἀπό τίς πυρκαγιές πού λαβαίνουν χώρα στίς ἡμιέρημες ἐκτάσεις τῆς Νότιας Καλιφόρνιας τό καλοκαίρι: ἔνα ἀναμένον σπίρτο πέφτει σέ ἔνα σημεῖο μέντοι ἐερά χόρτα: κάποια σπίθα μεταφέρει τή φλόγα σέ πεσμένα ἔροφυλλα μισό μίλι παραπέρα. Τρεῖς ἡ τέσσερις τέτοιες σπίθεις, ἔνα μικρό ἀεράκι καὶ γρήγορα μιά ἀκταση πολλῶν τετραγωνικῶν μιλίων σκεπάζεται ἀπό τίς φλόγες.

Τό ιστορικό ύπόβαθρο

Οι Ἐβραῖοι τῆς Ἰσπανίας δέν εύημερούσαν ἀπλῶς, ἀλλά κατείχαν πολλές ἀπό τίς θέσεις στή χώρα τόσο στό χώρο τῆς πολιτικής σοσ καὶ τῆς οἰκονομίας. Στίς θέσεις αὐτές ἀνήλθαν μέντοι ἡ οἰκονομία της ιδιότητας τῆς Τσενιούτ (ταπεινοφορσύνης) ὑπῆρξε ἡ αἰτία γιά τήν ἐμφάνιση τῆς Ἱερᾶς Ἐξέτασεως. Κρίνοντας ἀπό περιγραφές τῆς ἄκρως ἐπιδεικτικῆς ζωῆς πού ἔκαναν οι Ἐβραῖοι *hidalgos* (τιτλοῦχοι εὐγενεῖς καὶ γαιοκτήμονες) αὐτό εἶναι πολύ πιθανόν. Οι πρώτες σπίθες τῆς Ἱερᾶς Ἐξέτασεως δέν επείδησαν ἀπό τό ἐπισκοπικό μέγαρο, ἀλλά ἀπό τούς φτωχούς μήτρας γειτόνους τους. Ἀρχικά, τό θρησκευτικό πρόβλημα χρησιμοποιήθηκε γιά τήν αἰτιολόγηση τοῦ ὡμοῦ καὶ ζωδίους ἐνστίκτου τοῦ φθόνου.

Τό ἔτος 1348 ἦταν ὁ χρόνος τῆς ἐπιδημίας τοῦ Μαύρου Θανάτου, κατά τήν διάρκεια τῆς δόποιάς ἀναριθμητεις *juderias* (έβραϊκές συνοικίες) καταστράφηκαν μαζί μέ τούς κατοίκους τους, οἱ δόποιοι δέν χρειάζεται νά τό ἀναφέρουμε, κατηγορήθηκαν γιά τήν ἐπιδημία. (Βλέπε «ΧΡΟΝΙΚΑ» τ. 62, Ὁκτωβρίος 1983: «Οταν ἡ πενούκλα θέριζε τήν Εύρωπη». Όλόκληρες ἔβραϊκές κοινότητες κλείσθηκαν μέσα στίς συναγαγένες καὶ παραδόθηκαν στίς φλόγες. Μερικοί, ἀπό τούς λιγότερο θαρραλέους

έβραίους δέχθηκαν τή βάπτιση. Ἀπό τή στιγμή ἐκείνη ἔξεδόθησαν διατάγματα καὶ θεσπίσματα πού, σταδιακά, ἀπεγύμνωσαν τούς Ἐβραίους ἀπό τά δικαιώματά τους.

Τό 1391 ἔνα μέλος τοῦ ιερατείου τής Σεβίλλης διήγειρε τά αἰσθήματα τοῦ τοπικοῦ πληθυσμοῦ σέ ἀπροκάλυπτο μίσος, μέντοι ἀποτέλεσμα τό πογκρόμ πού ἀκολούθησε νά ἀποβει μοιραίο γιά τίς εὔπορες *juderias* τῆς πόλης. Τά πογκρόμ ἀμέσως ἐπεκτάθηκαν καὶ σέ δάλλες πόλεις δηλαδής ὅπου ἐπανελήφθησαν οι ίδιες φοβερές στηνές. Ο "Υπατος Διοικητής τῆς Καστίλλης Pedro Lopez Avala ἔγραψε: «Προφανώς, ὅλα αὐτά ἦταν μιά δικαιολογία γιά τίς μάζες, παρά ἐκδήλωση (θρησκευτικῆς) ἀφοσιώσεως».

Οι Ἐβραῖοι πού διασώθηκαν ἀπό τα γεγονότα τοῦ 1391 ἔφυγαν ἀπό τή χώρα καὶ πολλοί κατευθύνθηκαν πρός τήν Ιταλία. Η Γένοβα ὑπῆρξε τότε τό εύνοούμενο καταφύγιο τῶν διωκομένων Ἐβραίων, σέ σημεῖο πού δήρος «Γενοβέζος», νά καταστει συνώνυμο γιά τούς Ἐβραίους, τούς Μαράνον», η τούς Χριστιανούς γιά τούς Ἐβραίους, τούς Μαράνον, η τούς Χριστιανούς γιά τούς διποίους ὑπῆρχε κάποια υπόνοια γιά ἀνειλικρίνεια ἀπέναντι τής θρησκείας τους.

«Ἀν οι Ἐβραῖοι πού παρέμειναν στήν Ἰσπανία ἥθελαν πλήρη καὶ ἵσα δικαιώματα, τότε, αὐτό πού ἔπρεπε νά κάνουν ἦταν νά καταστοῦν Χριστιανοί. Πολλοί ήσαν ἐκείνοι πού δέν θέλησαν νά ἐγκαταλείψουν τήν ἄνετη ζωή τους καὶ τίς ἐπιτυχεῖς σταδιοδρομίες τους, καὶ πού ἀποφάσισαν νά προσπαθήσουν νά διατηρήσουν «καί τήν πίττα δόλοκληρη καὶ τό σκύλο χορτάτο». Γιά τό σκοπό αὐτό, μπήκαν στήν παρανομία παρακόλουθωντας τήν Χριστιανική Ἐκκλησία κατά τίς Κυριακές καὶ τηρώντας τίς 'Ιουδαικές μιτσβότ (ἐντολές) καὶ τά μιναγκίμ (ἔθιμα) στά κελλάρια τῶν σπιτιών τους. Κατέστησαν ἐτσι ἀκόμη πλουσιώτεροι καὶ ἐπιτυχεῖς στή σταδιοδρομία τους διαμορφώνοντας μιά νέα καὶ πανίσχυρη κάστα στή χώρα πού δέν ἦταν καθόλου αὐτό πού οἱ ἐκκλησιαστικές ἀρχές καὶ η Ἰσπανική κυβέρνηση είχαν υπόψη τους. Βλέποντας οι ἀρμόδιοι δητί τό «Ἐβραϊκό Πρόβλημα» ξέφευγε ἀπό τόν ἐλεγχό τους, ἐγκαθιδρύθηκε ἐπίσημα ἡ Ἱερά Ἐξέταση καὶ ὁ Tomás de Torquemada, ὁ Χίμλερ τής ἐποχῆς του, τέθηκε ἐπικεφαλής της τό 1483.

* Μαράννος είναι οι Ἐβραῖοι πού ἐπιφανειακά δισπάσθηκαν ἀπό φόβο τόν Χριστιανισμό κατά τήν περίοδο τής Ἱερᾶς Ἐξέτασεως.

Ήταν Έβραος ό Κολόμβος;

Τό ετος 1492 πρόσφερε στούς Έβραιους τήν τελευταία εύκαιρια γιά άναχώρηση από τή χώρα, προτού σφραγισθούν έμμητικά οι σιδερόφραχτες πύλες έξόδου. Τό περίφημο Διάταγμα 'Εκδιώξεως είχε έκδοθει. Πολλοί Έβραιοι πού δέν άρεσκονταν ούτε στήν ιδέα του θανάτου στήν πυρά, ούτε στή διπλή ζωή ύπό τόν ίσκιο τής Ιερᾶς Εξετάσεως έφυγαν γιά τήν Τουρκική Αύτοκρατορία, ένω άλλοι πήγαν στήν 'Ολλανδία καί άλλοι στήν Πορτογαλία, όπου ή Ιερά Εξέταση δέν τούς ένοχλησε παρά μόνο μετά τό 1531.

Κολόμβος: άνθρωπος τριῶν κόσμων
Ütő ήταν τό σκηνικό δταν έμφανίσθηκε δ Cristobal Colon (Χριστόφορος Κολόμβος). Ο Κολόμβος είναι μιά από τίς ιστορικές προσωπικότητες χι μόνον έπειδη άνακαλύψε τήν Αμερική άλλα γιατί ή άνθρωπος Κολόμβος άποτελει ένα ανίγμα που γοτεύει τούς ιστορικούς κατά τά τελευταία 500 χρόνια.

"Έχει περιγραφεί σάν ένας ήθοποιός πού πάντοτε έπαιζε κάποιο ρόλο φορώντας διαφορετικό προσωπείο, άναλογα με τόν χαρακτήρα πού ύποδυόταν. Περιοδικά, όμως, μπορούσε νά κάνει, νά πει, ή νά γράψει κάτι πού ήταν τελείως έξω από τό «ρόλο» του, δόδγώντας ψυχολόγους νά διαγνώσουν σ' αύτόν κάποια διχασμένη ή άσταθή προσωπικότητα γεμάτη φόβους και ιδιαιτερότητες σάν κάποιον πού κρύβεται από τόν πραγματικό του έσαυτο.

Μερικοί έχουν άποκαλέσει τόν Κολόμβο «Ανθρωπο Δύο Κόσμων», (Εύρωπη - δ Παλιός Κόσμος καί Αμερική - δ Νέος Κόσμος). Οι μή Έβραιοι ιστορικοί Salvador de Madriaga καί Garcia de la Riega μπορεΐ νά έφθασαν πλησιέστερα στήν άλθεια δταν είπαν ότι ή Κολόμβος ύπτηρε άνθρωπος τριῶν κόσμων — τοῦ Παλιού, τοῦ Νέου... καί τοῦ σκιώδη κόσμου τῶν Μαρράνος.

"Άν, πράγματι, ή Κολόμβος ύπτηρε Μαρράνος, τότε, τά άπουσιάζοντα κομμάτια τοῦ πολύχρωμου πάζλ τής ζωής του καί τής προσωπικότητάς του, φαίνεται νά ταιριάζουν άπολτα με τά κενά, καί οι άσυναρτησίες καί οι «άφυσικότητες», πού ένοχλούν πολλούς έπιστήμονες καί ιστορικούς θά βρούν μιά πολύ φυσική έξήγηση.

Η άποκρυφη ιστορία

Πώς ήταν ή ζωή στήν Ισπανία γιά κάποιον Μαρράνο, δταν ο νυχτερινός ούρανός φωτίζεται από τίς φλόγες τῶν autoda fes; Πώς θά αισθανόμαστε έμεις καί πώς θά συμπεριφέρομαστε άποφασίζαμε νά ζήσουμε αύτή τή διπλή ζωή, γνωρίζοντες πώς όποιαδήποτε στιγμή θά μπορούσε νά άκουσθει κάποιος κτύπος στήν πόρτα;

"Ένας Περουβιανός Έβραιος, πού έζησε τήν Ιερά Εξέταση στή Νότιο Αμερική, έγραψε:

Δέν μπορούσε νά μιλήσεις, νά περπατήσεις ή νά κοιμηθεῖς χωρίς νά αισθάνεσαι δίπλα σου τήν Ιερά Εξέταση. Ήταν στήν πόρτα σου, στό τραπέζι πού έτρωγες, στό κρεβάτι σου, παρακολουθώντας κάθε πτυχή τής ζωῆς σου — τό φαγητό σου, τόν υπνό σου, τήν άναπνοή σου. Τήν διαισθανόσουν άκόμη στήν παρουσία τοῦ πατέρα σου, τοῦ γιού σου, τοῦ άδελφού σου, τής γυναίκας σου, τοῦ γειτόνου σου, τοῦ φίλου σου. Διάβαζε τό βιβλίο σου πίσω από τήν πλάτη σου, διάβαζε τίς πιό μύχιες σκέψεις σου.

Η πράξη τής βαπτίσεως καί ή έβδομαδιαία παρακολούθηση τής χριστιανικής λειτουργίας δέν ήταν δυνατόν νά σβύσουν 3.000 χρόνια έβραικής παραδόσεως, έ-

βραϊκών συναισθημάτων καί τήν άγαπη κάποιου γιά τό λαό του. Ή προσωπικότητα τοῦ Μαρράνος ήταν μιά διχασμένη προσωπικότητα: ήταν γεμάτη φόβους. Οι Μαρράνος κατανάλωσαν ένα μεγάλο ποσοστό τής ένεργητικότητάς τους αποκρύβοντας τόν πραγματικό τους έαυτό. Ό Μαρρανισμός ήταν ένα πεδίον μάχης πού άπασχολούσε όλο τό είναι τοῦ άτόμου, από τόν έσωτα πυρήνα τής νεσσαριά (ψυχής) του, μέχρι καί τίς «έξωτερικεύμενες» σκέψεις του, μέ τήν όμιλια ή τίς πράξεις του. Ήταν δέ πολύ φυσικό κάποιοι σπινθήρες Έβραιοί της νά αναπτύξουν, από καιρό σέ καιρό στήν έπιφανεια, παρόλες τίς σοβαρές προσπάθειες ήθοποιίας καί προσωποποίησεως.

Ήταν ο Κολόμβος «Γκαλισιάνος»;

Η κλασική φωτογραφία τοῦ Κολόμβου στά ιστορικά βιβλία, γονατισμένου μπροστά από ένα σταυρό μέ τό σπαθί στό χέρι στά παράλια τοῦ Νέου Κόσμου, είναι σ' άλους γνωστή. Ο Κολόμβος άκατάπαυστα κι έπιδεκτικότατα έπικαλείται τά άνόματα Χριστιανών άγιν στίς έπιστολές του καί στό λόγο του, προσέχοντας άκομη νά προσθέσει ένα σταυρό στό πάνω μέρος τῶν έπιστολόχαρτων τής έπισημου άλληλογραφίας του. Αύτή ή ύπερμετρη, όμως, χρήση από τόν Κολόμβο τής Χριστιανικής άρολογίας, μᾶς φέρει στό νού τό ρητό τοῦ Σαΐζηπρο: «Νομίζω ότι διαμαρτύρεται ύπέρμετρα».

Ο Κολόμβος κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες γιά νά άποκρύψει τήν καταγωγή του, τόν τόπο τής γεννήσεώς του, τό άνομα καί τήν οίκογένειά του. Ή Ισπανία, ή Πορτογαλία καί ή Ιταλία τόν διεκδικούν γιά δικό τους — κι άλες μπορεΐ νά έχουν δίκιο.

Είναι ένδιαφέρον τό γεγονός ότι στήν Ισπανία ύπάρχει μιά περιοχή πού άνομάζεται Γκαλίσια, βόρεια τής Πορτογαλίας. Ο ιστορικός Garcia de la Riega, ένας Gallego (Γκαλισιάνος) πίστευε ότι ή Κολόμβος μπορεΐ νά ήταν συμπατρίωτης του. Γράφει ότι ή Κολόμβος άπέκρυψε πάντοτε τήν Έβραική καταγωγή του καί ότι, έξαιτίας τῶν πογκρόμ τής Γκαλίσιας τοῦ 15ου αιώνα, ή οίκογένεια τοῦ Κολόμβου ύποχρεώθηκε νά μεταναστεύει στή Γένουα. Ο Riega παρέχει σάν μιά έπιπλον ένδειξη τής πιθανής Γκαλισιάνης καταγωγής τοῦ Κολόμβου, τό γεγονός ότι πολλές από τίς άνομασίες πού ή Κολόμβος άπέδωσε σέ διάφορες τοποθεσίες πού άνεκάλυψε είναι τοπονύμια τής Γκαλίσιας καί τής γειτονικής περιοχής τής Pontevedra: Σαντιάγκο, Σάν Σαλβαδόρ, Λά Γκαλιέγκα, Πόρτο Σάντο, Λά Γκαλέρα καί Πούντα Λανζάδα. Ο ιστορικός Salvador de Madriaga πιστεύει ότι ή οίκογένεια τοῦ Κολόμβου άναχώρησε από τήν Ισπανία γιά τή Γένουα κατά τή διάρκεια τῶν πογκρόμ τοῦ 1391. Υπάρχουν δέ στοιχεία ότι άνομα με τό άνομα Fontamarrosas (τό άνομα τοῦ γένους τής μητέρας τοῦ Κολόμβου) ύπτηραν τόσο στήν Pontevedra όσο καί στή Γένουα, όπως καί μία οίκογένεια μέ τό άνομα Κολόμβος στή Γένουα. (Colon -είναι ένα Έβραικό άνομα πού συναντάται σήμερα στή Σικελία, στό Λιβύρον, τό Μαρόκο καί τή Σαραγόσα τής Ισπανίας).

Ένα άπό τά τεχνάσματα τοῦ Κολόμβου — γιά τήν παραπλάνηση τής Ιερᾶς Εξετάσεως — ήταν ή συχνή άλλαγη άνομάτων: προφανώς, χρησιμοποίησε έξι άλλα άνόματα προτού καταλήξει στό Βασιλικό Άνάκτορο, όπου άποφάσισε τήν υίοθετηση τοῦ άνοματος Colón. Χρησιμοποίησε τά έξης άνόματα: Colombo, Columbo, Colom, Colomo καί Colono.

Γιατί έπικρατεί τέτοιο μιστήριο γύρω από τήν άληθινή ταυτότητα τοῦ Κολόμβου; Σίγουρα, κάποιος σοβα-

ρός λόγος ύπηρχε τήν έποχή πού ξέζησε. Μετά τό θάνατο του, όμως, ήταν τό όνομα Colon ήταν πασίγνωστο και τά έπιτεύγματά του πρόσθεσαν δόξα και αγέλη στόν Βασιλιά και τή χώρα, γιατί οι φίλοι του, Bartolome de la Cassas, Pedro Martir de Angleria και Andres Bernaldez πού ξέραψαν γι' αυτόν, άφησαν ξέω αύτά τά σημαντικά στοιχεία; Κατείχαν τά περισσότερα άπό τά προσωπικά έγγραφα τού Κολόμβου. Ιδιαίτερα, όμως, γιατί οι έχθροι του Pinzon και Muliart σιώπησαν; Και ή οικογένειά του;

Ο ιστορικός Rafael Yanez, έγραψε:

“Ολοι σιώπησαν όχι έπειδή τό θέλησαν, άλλα έπειδή ύποχρεώθησαν. Παντού στήν Ισπανία και τίς κτήσεις της, ή άποτελεσματική μηχανή τής Ιεράς Έδετάσεως ήταν σε θέση νά καταστρέψει δημοιοδήποτε πού θά άποπειράτο νά βλάψει τόν υπέροχο θρύλο πού δόξαζε τόν Ναύαρχο (Κολόμβο). Ή άλλθεια καταπνίγηκε και άποσύρθηκε άπό τήν κυκλοφορία. Σέ κανένα δέν έπιτρεπόταν νά μιλήσει ή νά άποκαλύψει έστω τήν παραμικρή λεπτομέρεια, ούτε νά κάνει τόν παραμικρότερο υπαινιγμό σχετικά μέ τόν Κολόμβο καλ τήν οικογένειά του.

Έπι παραδείγματι, ήταν ο Prior ('Ηγούμενος) τού Μοναστηρίου Rabida ρωτήθηκε άπό πού κατάγετο ο Κολόμβος, άπαντησε: «Από τό Παλάτι τής Αύτού Μεγαλειότητος», μιά άπαντηση πού ύποδείκνυε μέ έμφαση ότι ήταν προτιμότερο νά μή γίνονται πολλές έρωτήσεις.

Αινιγματικές άσυναρτησίες

Ποις είναι μερικές άπό τίς σκέψεις, τά λόγια, τίς πράξεις και τά γεγονότα πού έχουν προβληματίσει ιστορικούς και έχουν άναγκάσει ψυχολόγους νά άναρωτηθούν άν ο Κολόμβος πράγματι ύπηρξε;

Ο Κολόμβος ύπηρξε ένας δπληστος συγγραφέας. "Έγραψε ήμερολόγια και χρονικά τών ταξειδίων του και πολύτιμες έπιστολές πρός τόν βασιλιά, τούς φίλους του και τήν οικογένειά του.

Ίδου μερικά «άνεξήγητα» άποσπάσματα άπό τίς έπιστολές του: Τό πράτο είναι παρμένο άπό έπιστολή πρός τόν βασιλιά και άποτελεί τόν πρόλογο τού χρονικού του πρώτου ταξειδίου:

“Ετσι, άφου έξεδίωξες δλους τούς Έβραιούς άπό τό Βασιλείο σου και τίς κτήσεις, τόν ίδιο μήνα τού Ιανουαρίου, ή Ύψηλότητά σου μέ στειλε μέ ένα όλοκληρο στόλο στά παραπάνω άναφερόμενα μέρη τής Ινδίας (πίστευαν, τότε, ότι ή Άμερικη είναι ή Ινδία) και μοῦ άπενειμες πολλές τιμές, συμπεριλαμβανομένου τού τίτλου (εύγενειας), ώστε τώρα νά άποκαλούμε «Don» και Ναύαρχος, και Αντιβασιλέας και Διοικητής δλων τών νήσων και τής ή πέρου πού άνεκάλυψα.

Ιστορικοί έρωτούν: «Γιατί σέ κείνη τήν παράγραφο έγραψε τή φράση γιά τήν έκδιωξη τών Έβραιών άπό τήν Ισπανία»;

Άλλο άποσπασμα άπό έπιστολή πρός τόν Πρίγκηπα Juan, ήταν ο Κολόμβος προήχθη σέ Ναύαρχο:

Δέν είμαι ο πρώτος Ναύαρχος στήν οικογένειά μου. Δέν έχει σημασία καθόλου τό πώς μέ άποκαλούν. Ο Δαβίδ, ο πιό φρόνιμος Βασιλιάς, ήταν βοσκός και άργότερα άνομάσθηκε Βασιλιάς τής Ιερουσαλήμ. Είμαι ύπηρέτης τού αύτού Κυρίου πού άνψωσε τόν Δαβίδ σ' έκεινο τό άξιωμα.

Τό 1502 ο Κολόμβος έγραψε στόν Βασιλέα:



Τό αγάλμα τού Κολόμβου στό λιμάνι τής Βαρκελώνης

“Όπως άνεφερα, δέν ήταν ούτε ή λογική ή τά μαθηματικά, ούτε οι χάρτες πού χρησιμοποίησα γιά νά φθάσω στίς Ινδίες, έκανα μόνο αύτό πού είναι γραμμένο στόν Ήσαία.

Ο Pedro Martir, σύγχρονος τού Κολόμβου και καλός φίλος του, πού ξέραψε γιά τίς έξερευνήσεις του, άναφέρει:

Ο νέος διοικητής Francisco de Bobadilla (ένας Μαρρόνος) έστειλε στόν Βασιλιά κάτι πού ο Ναύαρχος είχε γράψει σέ μια άγνωστη άλφαβητο, ζητώντας άπό τόν άδελφό του νά έρθει μέ στρατό νά τόν ύποστηριξει σέ περίπτωση πού ο Διοικητής άποφάσιζε νά έπιτεθεί.

Έπισήμως, ούτε ο Κολόμβος ούτε ο άδελφός του γνώριζαν καμιά άλλη γλώσσα έκτός άπό Ισπανικά και Λατινικά και είναι άπιθανο νά είχαν έπινοήσει ένα δικό τους κωδικό σύστημα.

Προφανώς, θά γνώριζαν τή γραφή Ρασσί, ίσως κι άλλοι οι Λατινόφωνοι Σεφαραδίμ, μέχρι και σήμερα. Οι Σεφαραδίμ τού Λιβύρον, τής Θεσσαλονίκης, τής Σμύρνης και άλλων Λατινοφώνων γκέττο, χρησιμοποιούσαν στό γράψιμο τήν κυρτοειδή γραφή Ρασσί. Τούτο ίσχειε, έπισης, και γιά τό γκέττο τής Γένουας, τουλάχιστον κατά τήν άρχική περίοδο τής Ιεράς Έδετάσεως.

Τά τετράγωνα Έβραικά στοιχεία θά ήταν εύκολα κατανοητά και συνεπώς έπικινδυνα γιά χρήση· ή γραφή, ίσως, μέ στοιχεία Ρασσί ποτέ δέν μπορούσε νά άναγνωρισθεί άπό τούς Γκούμι ώς Έβραική.

Βέβαια, είναι δυνατόν μιά έπιστολή γραμμένη σέ κυρτοειδή γραφή Ρασσί νά άναγνωριζόταν άπό κάποιο μικρό γρανάζι τής Βασιλικής γραφειοκρατίας. Είναι, ίσως, τελείως άπιθανο ένα τέτοιο πρόσωπο νά δημιουρ-

Τήταν Έβραϊος

ό Κολόμβος;

γούσες θόρυβο γιά μιά παρόμοια άνακάλυψη, διότι τό γεγονός ότι γνώριζε αύτή τή γραφή θά τόν έκανε αύτομάτως ύποπτο.

Τό μυστικό τοῦ Σταυροῦ

Σύμφωνα με έθιμο πού έπικρατούσε τήν έποχή έκεινη, ο Κολόμβος σημείωνε ένα σταυρό στό πάνω μέρος τών έπιστολόχαρτων τής άλληλογραφίας του. 'Από τά δεκατρία γράμματα που άποψυθεν τέρπησε πάρα πολλά το γιό του Δαβίδ, μόνο ένα φέρει τόν σταυρό κι αύτό είχε γραφεί ειδικά γιά νά διαβιβασθεί στόν Βασιλιά. 'Ο ιστορικός Alberto Liangot παρατήρησε μετά από προσεκτικό έλεγχο, ότι οι σταυροί αύτοί αποτελούν τήν σύνθεση τών Έβραικών γραμμάτων μπέτ και έ.

Ποιοί ήσαν οι φίλοι τοῦ Κολόμβου;

Kυρίων ευποροι και μέ επιρροή Μαρράνος πού δέν άφανίσθηκαν από τήν 'Ιερά' Έξέταση, έπειδή και μόνο ήσαν χρήσιμοι στόν Βασιλιά, ήσαν οι φίλοι τοῦ Κολόμβου. Τά ταξίδια τοῦ Κολόμβου δέν χρηματοδοτήθηκαν από τό Παλάτι, δημοσία άναφέρεται σέ σχολικά ιστορικά βιβλία, χρηματοδοτήθηκαν από Μαρράνος!

Μερικοί Μαρράνος έφθασαν μέχρι τοῦ σημείου νά κρυφτούν σέ μοναστήρια και τρεις άπ' αύτούς τούς «Μαρράνο καλογήρους» — δημόσια γνωστοί ώς Μαρράνος — πρώθησαν μέ τήν έπιρροή τους τό σχέδιο τοῦ Κολόμβου μέσα από τό Παλάτι. 'Ο Luis Santangel και ο Gabriel Sanchez χρηματοδότησαν τήν άποστολή και σ' αύτούς έστειλε ο Κολόμβος τίς περίφημες έπιστολές του όπου περιγράφει τίς θυμοφίες τής νέας γῆς πού άνακάλυψε. 'Ο Santangel έστειλε πολλά φορτία μέ άλογα και σιτάρια στήν νέα ήπειρο.

Τά σχολικά ιστορικά βιβλία στήν 'Αμερική και τήν 'Ισπανία μᾶς λένε ότι ο Κολόμβος άπέπλευσε κατά τίς πρώτες μέρες τοῦ Αύγουστου τοῦ 1492. Δέν μνημονεύουν τήν σύμπτωση ότι η ήμερομηνία τοῦ άπόπλου ήταν δύο άκριβώς ήμέρες μετά τήν πέρας τής τετραμήνου περιόδου χάριτος πού καθορίστηκε από τόν Βασιλιά στό Διάταγμα 'Εκδιώξεως, μετά τήν οποία κανένας Έβραιος δέν έπετρέπετο νά φύγει από τήν 'Ισπανία.

'Ενενήντα άνδρες καταγράφονται ώς «πλήρωμα» τής πρώτης άποστολής τοῦ Κολόμβου. 'Ο Pablo de Santa Maria πού έζησε τήν έποχή έκεινη, άναφέρει ότι μεταξύ τοῦ πληρώματος έμφανίζονται «Έβραιοι πιστοί και σπιστοί κεκηρυγμένοι και μή κεκηρυγμένοι Μαρράνος». 'Ο Φρατζισκανός μοναχός Fra Antonio de Aspa, άναφέρει ότι ο Κολόμβος πήρε πολυαριθμότερο πλήρωμα από αύτό πού έπίσημα καταχωρίθηκε και ότι οι άνεπισημοι ναυτες δέν ήσαν Χριστιανοί άλλα «Γενοβέζοι».

Τό μυστήριο τής άπουσίας Χριστιανῶν 'Ιερέων

Ίναι ένδιαφέρον νά παρατηρήσουμε ότι μεταξύ τών 90 άτομων πού διέσχισαν τόν 'Ατλαντικό μέ τόν Κολόμβο, δέν συμπεριλαμβανόταν ούτε ένας Ιερέας, παρά τό γεγονός ότι τό ταξίδι ήταν άδιαφονίκητα ένα άποστολικό έγχειριμα: νά φέρουν τόν Χριστιανισμό στούς είδωλολάτρες. Τουναντίον, δέν παρατηρείται έλλειψη Έβραιών πάνω στό πλοϊο.

'Επίσημα καταχωρημένοι γιά τό πρώτο ταξίδι ήταν οι: Rodrigo de Triana Bermudo, δρ Bernal και δρ. Marco Alonso de la Calle, Rodrigo Segovia, Diego de Arana, Iuan de Campo και ένας μικρός όρφανός άκαταχώρη-

τος — όλοι γνωστοί ώς Έβραιοι.

Στό δεύτερο ταξίδι συνόδευαν τόν Κολόμβο οι: Anton de Castri, Efraim Benveniste de Calorra, Alveno de Ledesma, Inigo de Ribias και Garcia de Gerera.

'Ο Luis de Torres, πού ταξίδεψε μέ τήν πρώτη άποστολή, ήπηρξε ο πρώτος Εύρωπαίος πού πάτησε όπι 'Αμερικανικού έδάφους. 'Ο Κολόμβος έγραψε στό ήμερολόγιό του ότι «ήταν Έβραιος και μιλούσε Έβραιικά και λίγα Αραβικά. Δέν γνωρίζουμε τίποτε γιά τήν τύχη τών ύπολοί πάνω τού Κολόμβου μετά τό ταξίδι. Σέ ένα χρονικό, άμως, άναφέρεται ότι ο Torres έγκαταστάθηκε στήν Κούβα, δημοσία στό χάρισμά του γιά ένενες γλώσσες, έμαθε γρήγορα τήν τοπική ίνδιάνικη διάλεκτο και έγινε άπαραίτητος στίς άποικιακές άρχες ώς διερμηνέας.

'Ο Κολόμβος ταξίδεψε γύρω από τίς διάφορες νήσους τής 'Αμερικανικής ήπειρου, δημοσί: 'Αντίλλες, Γουαδαλαόπη, Γρανάδα και τήν γνωστή σήμερα ώς Δομινικανική Δημοκρατία. "Εναν όρμο τής νήσου 'Ισαβέλλα τόν δύναμασε «Ο Όρμο τοῦ Αβραάμ», μιά δλλη περιοχή στή νήσο Σάντα Μαρία Λ' 'Αντίγκονα δύναμασε «Σημείο τοῦ 'Ισαάκ», στή Γουαδαλαόπη τό «Ακρωτήριο Σολομώντος» και στή νήσο Τζαμάικα τό «Λιμάνι τοῦ Δαβίδ». 'Επίσης, στή Γρανάδα δύναμασε ένα βουνό «Σινά».

Η τελευταία πράξις τοῦ Κολόμβου είναι συνεπής πρός τήν «άσυνεπή» πλευρά τής ιστορίας του. Στή διαθήκη του κληροδότησε «μισό άσημένιο μάρκο σε έναν Έβραιο (προφανώς ζητιάνο) πού συνήθως κάθεται δίπλα από τήν πύλη τής Juderia τής Λισσαβώνας».



Colombus

Christophorus

Τελικά ο Κολόμβος ήταν ή δέν ήταν Έβραιος;

Τό έρωτημα αυτό μᾶλλον δέν έχει όριστική άπαντηση. Τά στοιχεία και οι θεωρίες έγειρουν περισσότερα έρωτηματικά παρά παρέχουν άπαντήσεις.

Τελικά, έναπόκειται στόν άναγνώστη νά έξαγει μόνος τά συμπεράσματά του...

«Ομως... δέν έναι άπιθαν ότι η άνακάλυψη τής 'Αμερικής νά άποτελεῖ μιά άκόμη μεγάλη συνεισφορά τού 'Αμ Γισραέλ στήν προσπάθεια γιά τήν έπιβίωσή του, καθοδηγούμενος από τή θεϊκή χείρα.

('Από τήν έφημερίδα «Jewish Press», 22.7.1983)



ΕΒΡΑΪΚΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ

Ραιημόν 'Άρον

Ό άφοσιωμένος «παρατηρητής» τής ιστορίας

τῆς MARILYN AUGUST

«Καθημερινή» 19.10.83

Σέ μια χώρα, δημοσιεύεται οι άριστερές ιδεολογίες είχαν τίς δυνατότερες φωνές στις πολιτικές συζητήσεις και έπιλογές του αιώνα, δ. Ραιημόν 'Άρον ο έξχων συντηρητικός ιδεολόγος της Γαλλίας, πέτυχε ένα άναπάντεχο θρίαμβο με τα άπομνημονεύματά του, που έγιναν μπέστ-σέλλερ.

Σέ μια συνέντευξη πού δέωσε λίγο πριν από τόν θάνατό του, είπε: «Έχω έκπλαγει και είμαι κολακευμένος από τήν προσοχή που άπεσπασα».

Ο ήλικιας 78 έτών, 'Άρον, άπολάμβανε τό σεβασμό τού κόσμου γιά τίς ψυχραίμες και λογικές άναλυσεις του γιά τά διεθνή γεγονότα, μέ τίς άποψεις πού έξεφραζε τά τελευταία 35 χρόνια στήν «Φιγκαρό» και άργότερα στό «'Εξπρές» τό έβδομαδιαίο πολιτικό περιοδικό.

«Έμαια ίδιαίτερα εύτυχής πού είχαν τόσο καλή ύποδοχή τά άπομνημονεύματά μου, γιατί δέν περιέχουν κουτσομπολιά, ούτε προσωπικά άνεκδοτα — δηλαδή, τό καρίκευμα, πού συνήθως κάνει ένα βιβλίο δημοφιλές. Γράφοντάς το, άπλως ξαναγύρισα πίσω, και κατέγραψα τίς έντυπωσεις και άναλυσεις γύρω από τά σημαντικά γεγονότα τής ζωής μου».

Γιά τόν άνδρα, πού οι κριτικοί άποκαλούσαν «άφοσιωμένο παρατηρητή», ή ιστορία συνήθως «είχε δίκιο». Τά γεγονότα πού περιγράφει, συμπεριλαμβάνουν τό ξέσπασμα τού Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, ένα ταξίδι στή Γερμανία, πού τού «άνοιξε τά μάτια», δταν είδε τόν Γκαιμπελς νά καίει άπαγορευμένα βιβλία, τήν έξορία του στό Λονδίνο στή διάρκεια τού Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, δημοφιλές έργο γιά τήν μηνιαία έπιθεώρηση τού Ντέ Γκωλ «'Ελεύθερη Γαλλία», τόν πόλεμο άνεξαρτησίας τής Άλγερίας, τόν δημοφιλές άνεξαρτησίας τόν Βιετνάμ, τόν πόλεμο τών «Εξι Ήμερών άνάμεσα στούς Αραβές και τό Ισραήλ και τή φοιτητική έξεγρηση τού Μαρού τού '88.

Ο άποτελούμενος από 751 σελίδες τόμος ύπηρε τό νούμερο ένα τού καταλόγου τών μπέστ-σέλλερ από τή στιγμή πού έμφανιστηκε στά βιβλιοπωλεία έδω και τέσσερα χρόνια. Μέ ύπότιτλο «50 χρόνια πολιτικού στοχασμού», τά άπομνημονεύματα έπιβεβαιώνουν τόν φιλελεύθερο πλουραλισμό και τό σφοδρό άντικομμουνισμό, πού έκανε τόν 'Άρον περιθωριακό, σέ μια έποχή πού ή πλειοψηφία τών Γάλλων διανοούμενων έναγκαλιζόταν τόν Μαρξισμό.

Παρά τά άναριθμητα βιβλία περί φιλοσοφίας πού είχε έκδοσει νωρίτερά δ. 'Άρον ξεχώρισε στό προσκήνιο τής διανόησης μόλις τό 1955, μέ τό «Οπιο τών Διανοούμενων», τήν άμφιλεγόμενη και έπιμαχη μελέτη

τών κινδύνων τού Μαρξισμού, πού άπεσπασε άνεπανάληπτα είρωνικά σχόλια και κριτικές άπο τούς άριστερούς διανοούμενους.

«Στά χρόνια τής δογματικής μου νεότητας, δ. 'Άρον στήν ούσια άντιπροσώπευ τήν ένσάρκωση τού διαβόλου», έγραφε δ. 'Εμανιουέλ Λέ Ρουά - Λαντουρί, ένας άπο τούς έξεχοντες ιστορικούς τής Γαλλίας, σέ δρθρο του, στήν «Κοτινιέν ντέ Παρί». «'Ήταν ύπερ τού καπιταλισμού καί, γι' αύτό, υποπτος».

«Αλλά δ άνθρωπος τόν δημοφιλές πρώην ύπουργός 'Εξωτερικών τών ΗΠΑ, Χένρυ Κίσινγκερ άποκάλεσε «ό δάσκαλός μου», ποτέ δέν έναγκαλιστηκε καμιά πολιτική δύμαδα και συχνά ζλεγε πώς ή πολιτική τόν δυσαρεστεΐ.

Ο 'Άρον ύπηρε γίγαντας στούς άκαδημαικούς κύκλους από τήν έποχή τής δημοσίευσης τού βιβλίου του «18 μαθήματα βιομηχανικής κοινωνίας» τό 1962, ένα έργο πού τώρα άπαιτεται νά μελετούν αύτοί πού σπουδάζουν κινηνοιολογία στά κολλέγια.

Γεννημένος από μια μεσοαστική έβραική οίκογένεια, πού «σπάνια νήστευε κατά τή γιορτή τού Γιόρμ Κιππούρ», δ. 'Άρον έχει δεχετεί έπιθεσεις γιά τήν κριτική πού άσκουσε στό Ισραήλ, γιά τήν άπροθυμία του νά έκφρασε άλληλεγγύη πρός τήν έβραική κοινότητα τής διασποράς και γιά τή δήλωση στό βιβλίο του, δητί δέν είναι κάτι, είναι πρώτα Γάλλος και μετά 'Εβραιός.

«Έμαια αύτό πού είμαι και δέν μπορώ νά είμαι τίποτ' άλλο», ζλεγε δ. 'Άρον, μέ ύψωμένη τή φωνή. «Αν κρίνω τή γαλλική κυβέρνηση ώς Γάλλος πολίτης, δέν βλέπω γιατί δέν μπορώ νά κάνω τό ίδιο μέ τό Ισραήλ».

«Αν καί τό βιβλίο χαρακτηρίζεται από άναριθμητες άναφορές στόν Ζάν Πώλ Σάρτρ, δ. 'Άρον είχε κουραστεί νά συζητάει γιά τόν συμφοιτητή του στό πανεπιστήμιο. «Άρονούμαι νά μιλήσω γι' αύτόν», ζλεγε. «Τόν άνεφερα μόνο στά κεφάλαια, δημοφιλές άπαραίτητο νά τό κάνω, γιατί ήπηρε μεγάλος παράγοντας στήν άναπτυξή τών ίδεων. Φυσικά, ήταν ίδιοφυής, άλλα είχε σ' όλα λάθος».

Οι κριτικοί λένε δητί ή θυελλώδης σχέση άνάμεσα στόν 'Άρον και τόν Σάρτρ και οι πικροί καυγάδες τους, έξαιτας τής διαφορετικής πολιτικής ιδεολογίας, αποτελούν «μιά ξεκάθαρη συνώφιση τής γαλλικής ιστορίας τής διανόησης».

Στά 1980, οι δύο παλαιοί συμφοιτητές, πού κάποτε δρκίστηκαν πώς θά πάρουν έκδίκηση γιά τήν άσχημη τους μέ τό νά γίνουν διάσημοι φιλόσοφοι ξανασυναν-

τήθηκαν σέ μια άνθρωπιστική έκκληση γιά τούς πρόσφυγες του Βιετνάμ.

«Σ' αλήθεια, δέν αισθάνθηκα τίποτα έκεινη τήν ήμέρα», είπε στή συνέντευξη ό δύολου συναισθηματικός 'Αρόν. «Μόνο, πού δέν ζάρτρ δέν ζβλεπε, και μένα μού φάνηκε σάν ό ίδιος ό θάνατος». Ο 'Αρόν δέν είχε ψευδαισθήσεις γι' αυτή τήν τελευταία συνάντηση. «Πώς

μπορείς νά διαγράψεις μεμιᾶς, τίς διαφορές μιᾶς όλοκληρης ζωῆς; Ξέρετε τί έκανες; Μέ περιέλουσε μέ προσβολές. Μπορεῖ νά φωτογραφηθήκαμε μαζί — αλλά ποτέ δέν συμφιλιώθηκαμε. Δέν τό έπιζητησε κανείς από τούς δύο μας».

(Τής Marilyn August,
«Καθημερινή», 19.10.1983)

ΜΕΡΙΚΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΙΔΕΕΣ ΤΟΥ ΑΡΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

A'

Τόθεμα τής παρακμής των παραγάνδων οι Εύρωπαιοι μπορούν νά διεκδίκησουν τό έπαθλο ότι έχουν «έγκαταλείψει τίς αύτοκρατορίες τους» μέ έξαρεση τούς Γάλλους πού χτυπήθηκαν δύο φορές, στο Βιετνάμ και την Αλγερία, μέ τη μάταιη έλπιδα νά άντισταθούν σε μιάν άκαταμάχητη κίνηση τής ιστορίας, οι Εύρωπαιοι, οι «Αγγλοί ιδιάτερα, παραπτήκαν από τόν αύτοκρατορικό τους ρόλο μέ πρεσβότερη χάρη από όποιον δηπότης άλλον κατατητή τού παρελθόντος. Μόνο ή Σ. «Ενωση έπωφελήθηκε από τή νίκη της γιά νά διευρύνει τήν έκτασή της και νά επιβάλει τούς θεσμούς της και τή θέλησή της σέ έκατον μέρια Εύρωπαιούς.

B'

Αν οι ιστορικές συγκρούσεις διεξάγονταν μπροστά σ' ένα δικαστήριο που ύπερασπίζει τό δίκαιο και τήν ήθικη, οι συνήγοροι τής δυτικής Εύρωπης θά ύπερασπίζαν εύκολα τήν υπόθεσή της και θά τήν κέρδιζαν. Δυστυχώς, καμουφλαρισμένη από τίς ιδεολογίες, μιά άλλη δίκη έκτυλιστεται, σε μιά γλώσσα πού δέν στενοχωριέται γιά τήν παγκόσμια συνείδηση.

«Η οικονομική «Ενωση διατήρησε τήν αύτοκρατορία της, ή όποια σήμερα έκτενεται από τή Βαΐμαρά ώς τό Βλαδιβοστόκ, ένω οι «Αγγλοί και οι Γάλλοι έχασαν τή δίκη τους. «Αν ήθελαν ή δχι νά τήν διατηρήσουν, αύτό δέν άλλάζει τίποτε: άραγε ή αποποίηση δέν προαναγγέλλει τήν παρακμή τό διοι δηπως και ή άσθενική άντισταση; Καί πολύ περισσότερο, ή προπαγάνδα, στά τέσσερα σημεία τού πλανήτη, συνεχίζει νά ύβριζει τόν δυτικό ιμπεριαλισμό, άκομα κι αφού δλες οι εύρωπαικές αύτοκρατορίες χάθηκαν στής κατακόμβες τής ιστορίας.

Γ'

Ας προσέξουμε μερικά δυσάρεστα γεγονότα: «Ολη ή Δυτική Εύρωπη, παρόλο τόν πλούτο της, παρόλο (ή και έξαιτίας) τόν πνευματικό της πολιτισμό και τίς έλευθερίες της, δέν πιστεύει πώς είναι ίκανή νά προστατεύσει μόνη της τόν έαυτό της: ξέρκιζε τίς ΗΠΑ νά έξασφαλίσουν τήν ισορροπία και τήν άσφαλειά της, διατηρώντας άπεναντι στά σοβιετικά στρατεύματα πού στρατοπέδεύονται έδω και τριάντα χρόνια στήν καρδιά τής Εύρωπης, μιάν άμερικανική στρατιά, σύμβολο τής πυρηνικής άποτροπής.

Σύμφωνα με μάκοια σημασία τής λέξεως, η παρακμή τής Δυτικής Εύρωπης είναι άναμφισβήτηη. Γιά νά παραμερίσουμε τίς άντιρρησεις φτάνει νά άντικαταστήσουμε τή λέξη παρακμή μέ τή λέξη μείωση. «Η παρακμή θυμίζει άξιολογικές έκτιμησεις ή ένα σχήμα τού γίγνεσθαι. «Η μείωση υποδηλώνει μόνο μιά σχέση δυνάμεων.

Δ'

Διάλιδες θύματα καταπίεσεως στήν 'Ινδονησία, στίς Φιλιππίνες, στή Χιλή, πού άνήκουν στή σφαίρα έπιρροής τών ΗΠΑ. Στόν ίσκιο «τού άμερικανικού ιμπεριαλισμού» άκμάζουν επίσης ή καταπίεση και ή τρομοκρατία. «Ομολογώ πώς διάλογος άναμεσα σέ συνομιλητές πού πετούν δένας στό πρόσωπο τού άλλου τίς φρικαλεότητες πού διαπράτονται από τούς μέν και άπο τούς δέ, δπως ή μεγάλη έκκαθάριση άπεναντι στή σφαγή στήν 'Ινδονησία, μέ άποκαρδιώνει. Θά πώ μόνο δυσλέγεις γι' αυτά.

Κανένα Κράτος δέν είχε ποτέ του χέρια καθαρά. Καιμά μεγάλη δύναμη δέν διάλεξε ποτέ τούς συμμάχους της μέ άλλο κριτήριο παρά μόνο μέ τό κριτήριο τής ήθικής τού καθεστώτος πού ήταν στήν έξουσία. «Ο Τσώρτσιλ κι ο Ρούσσβελτ δέν ζήτησαν από τόν Στάλιν λόγο γιά τά έγκληματά του, παρέδωσαν μάλιστα στήν έκδικησή του έκατομμύρια Σοβιετικών πολιτών. (Σήμερα τούς κατηγορούν γι' αύτό: τί έπιθεσεις όμως δέν έχαν δεχθεί δέν είχαν άρνησει τό 1945 νά τό κάμουν). Ήδω και 30 χρόνια οι ΗΠΑ ύποστριψίουν τά κράτη πού κυβερνώνται μέ μεθόδους πού αύτές οι ίδιες πρέπει νά τίς θεωρούν μισητές, έπειδη έκτός από τά καθεστώτα πού είχε έπιβληθεί δέν έβλεπαν δλλή δυνατότητα παρά τόν κομμουνισμό ή έστω ένα καθεστώς μαρξιστικής λενινιστικής τάσεως. Από άντικομμουνιστική ίδεοληψία ή άμερικανική διπλωματία ύπρρεξε συχνά πολύ λίγο έποικοδομητική. Τό νά άποδίσουμε όμως στή ΗΠΑ, μόνο γι' αύτη, τήν εύθυνη γιά μέτρα καταπίεσεως ή τρομοκρατίας, τά δπως πάρονται δλες οι χώρες πού έμμεσα συνδέονται μέ τής ΗΠΑ, είναι σάν νά στρώχωνται τήν πολεμική πέρα από τά λογικά όρια.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

‘Η «Ασκητική» έβραιϊστι

Και στά έβραικά μεταφράστηκε και κυκλοφόρησε ή «Ασκητική» τού Νίκου Καζαντζάκη.

Τή μετάφραση έκανε από τά έλληνικά ό δρ. τής φιλοσοφίας «Ερνα Ναχμίας - Κοβός πού γεννήθηκε στή Θεσσαλονίκη και πήγε στό Ίσραηλ σέ λικιά 18 έτών.

Η έκθεση, ή δπως συνοδεύεται και από έκτενη είσαγωγή τής μεταφράστριας, πλουτίζεται μέ 12 φωτογραφίες τού Καζαντζάκη και τοπίων, δπως τού όρους Σινά.

«Η έβραική «Ασκητική» σχολιάστηκε εύμενέστατα στό 'Ισραήλ. Σχετικά ό δημοσιογράφος Νάθαν Γκρός έγραψε στήν έφημερίδα «Άλ. Άμισμάρ» τού Τέλ Αβίβ: «Η «Ερνα Ναχμίας - Κοβός έγινε σάν ένα άναπόσπαστο κομμάτι τού έβραική του μορφή. Δέν πρόκειται γιά μιά συνηθισμένη έργασία «Επαγγελματική», άλλα γιά μιά πνευματική μέθεξη στή δημιουργία τού Καζαντζάκη».

ΕΒΡΑΙΟΙ ΚΑΙ ΧΙΛΙΑΣΤΕΣ

Μιά νέα άπαντηση του Κ.Ι.Σ. στόν «'Ορθόδοξο Τύπο», πού ἐκείνος — όπως πάντα — άπέφευγε νά δημοσιεύσει...

Kατ' ἐπανάληψη καὶ μόνο στήν 'Ελλάδα καταβάλλεται ἀπό μερικούς κύκλους μία ἀνίερη προσπάθεια νά ἀποδειχθεὶ διὰ μεταξὺ 'Εβραϊσμοῦ καὶ Χιλιασμοῦ ὑπάρχει συσχετισμός. 'Η εὔκολη, όπως πάντα, λύση: διὰν μερικοῖ δέν μποροῦν νά καταπολεμήσουν ιδέες καὶ συστήματα (ή αἰρέσεις, όπως στήν περίπτωση τοῦ Χιλιασμοῦ) βρίσκουν κατά περίπτωση «έβραϊκό» ή «σιωνιστικό δάκτυλο» καὶ... ἐφησάχουν.

Σ' αὐτούς ἄλλα καὶ σέ πιο ἐπίσημους καὶ ὑπεύθυνους κύκλους τό Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο — μέ σειρά ἔγραφων, ἐπισκέψεων κι ἐνεργειῶν — ἔχει ἐκθέσει τήν ἀποψή του.

Μερικοὶ ὅμως ἐξακολουθοῦν νά λασπολογοῦν, ὑποβιβάζοντας καὶ τή νοημασύνη τῶν ἀναγνωστῶν τους. "Οταν γίνει ἀντιληπτό τό ἐώλο τῶν ἐπιχειρημάτων τους, διὰν στάζουν ψευδοϊκά τό φαρμάκι τῆς μισαλλοδοξίας, διὰν συλληφθοῦν ψευδόμενοι, τότε... σιγούν. Χαρακτηριστική περίπτωση αὐτῆς τῆς τακτικῆς είναι ή ἐφημερίδα «'Ορθόδοξος Τύπος». Καὶ δυστυχῶς γι' αὐτήν κατ' ἐξακολούθηση κακοποεῖ τήν ἀλήθεια καί διαστρέφει τήν πραγματικότητα.

Τό Κ.Ι.Σ. ἐστειλε στής 26 Σεπτεμβρίου 1983, τήν παρακάτω ἐπιστολή στόν «'Ορθόδοξο Τύπο»: ἐκείνος — όπως πάντα — ἀπέφευγε νά τή δημοσιεύσει:

Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ Κ.Ι.Σ.

Kάθε τόσο διὰν είναι ή ἐποχή τῶν Χιλιαστικῶν ἀκδηλώσεων στήν 'Ελλάδα ἀπό τίς στήλες τῆς ἐφημερίδος σας γίνεται πάντα ὁ ἀνεπίτρεπτος συσχετισμός μεταξύ Χιλιασμοῦ κι 'Εβραίων. 'Ο ἀστήρικτος αὐτός συσχετισμός ἐπιχειρεῖται μόνον στήν 'Ελλάδα καὶ πουθενά ἄλλοῦ στήν Οικουμένη κι ἀπό μερικές μόνον ὄργανώσεις ή ἐντυπα. 'Αντίθετα τελευταίως τό ἐπίσημο δργανο τῆς Ἐκκλησίας τῆς 'Ελλάδος, τό εἰδικό δηλαδή Γραφείο 'Αντιμετωπίσεως τῶν Αἰρέσεων, σεβδόμενο τό σοβαρότητά του, οὐδέποτε στά δημοσιεύματά του ἐπιχειρεῖ παρόμοιους παράλογους συσχετισμούς.

Στό φύλλο τῆς 9.9.1983 τής ἐφημερίδος σας δι Λέκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν π. Μεταλλήνος ἐπανέρχεται μέ τίς γνωστές ἀστήρικτες κατηγορίες. Γράφει σχετικά «Μέχρι σήμερα στήν Δύση ὁ Χιλιασμός παρουσιάζεται σάν προτεσταντική αἵρεση. "Εχει ὅμως στηρίγματα καὶ ὑπόστρωμα 'Εβραϊκό. 'Υπάρχουν πολλές ἀποδείξεις γι' αὐτό. Πρόχειρα σᾶς λέγω δι τό διόσις διρυτής τοῦ Χιλιασμοῦ Ρώσελ ήταν 'Εβραίος ἐμπροροῦ».

"Ωστε, λοιπόν, κατά τόν κ. Λέκτωρα δι, το — καλό η κακό — κάνει δι πιστός μιᾶς θρησκείας, αὐτό ἀφορά δλους τούς πιστούς αὐτής τῆς θρησκείας, σ' διόλκηρη τήν 'Υφηλιο! Αὐτή η ἀφελγής ὑπεραπλούστευση ἐφαρμοζούμενη σέ δλα τά θέματα, ἀσφαλῶς θά ζθιγε τούς πάντες, ἀκόμη καὶ τούς Χριστιανούς. (Φαντασθείτε, π.χ. νά έφταιγε διόλκηρος δι χριστιανικός κόσμος γιά τά φοβερά ἐγκλήματα τῆς 'Ιερᾶς 'Εξετάσεως ή γιά ἐκείνα τοῦ Χιτλεροῦ. Μά μπορει πράγματι νά ὑποστηρίζονται τέτοια πράγματα; Γά δόνομα τοῦ Θεοῦ!)

Παρόλα αὐτά, όπως γράφει ή 'Έγκυκλοπαδεια Americana (στό λήμμα Ρώσελ, σελ. 788), αὐτός δέν ήταν 'Εβραίος ἄλλα Προτεστάντης πού ἀπαρνήθηκε τήν πίστη τῶν γονέων του καὶ δημιούργησε τό 1872 τό Χιλιασμό.

Παρακάτω στό ἄρθρο του στόν «'Ορθόδοξο Τύπο», δι κ. Λέκτωρ ἐμπλέκει τά πάντα Μασωνία, Κομμουνισμό, Καπιταλισμό, Σιωνισμό, Χιλιασμό κ.δ. γράφοντας: «'Η ἀφανής ἄλλα ὄργανική σχέση τοῦ Χιλιασμοῦ μέ τόν Σιωνισμό, ταυτίζει τίς ἐπιδώξεις τοῦ ἀλλοτε μέ τόν Μαρξισμό καὶ ἀλλοτε μέ τόν Καπιταλισμό, δημιούργωντας διάφορες ἐναλλαγές καὶ ἔχοντας πάντοτε συμπαραστάτη τήν Μασωνία (ή ὅποια είναι ή μεταφυσική τοῦ καπιταλισμοῦ). "Οταν πράγματι χάνεται η σοβαρότητα, τι νά πει κανείς;

Μέχρι τώρα κανένας συγγραφέας ή μελετητής ἀπ' δους συνηθίζετε νά χρησιμοποιεῖτε στά δημοσιεύματά σας δέν ἔχει ἀποδείξει τήν ὅποια δημοτική ποτε σχέση μεταξύ Χιλιασμοῦ καὶ 'Ιουδαϊσμοῦ. Μόνον φαντασίσθεις ὑπάρχουν καὶ μέ τό «έτσι θέλω» γιατί «έτσι νομίζω». 'Αντίθετα σοβαροί μελετητές δέν παύουν νά θεωροῦν τόν Χιλιασμό σάν χριστιανική αἵρεση, ἐνώ οι ίδιοι οι Χιλια-

στές γράφουν δι τούς δέν ξχουν καμιά ἀπολύτως σχέση μέ τούς δέν ξχουν Χριστού 'Ιουδαίους ή 'Ιουδαΐζοντας ή Σιωνιστάς, ή δλαλους θρησκευτικούς διμλους» (Μάρτυρες τοῦ 'Ιεχωβᾶ», «Σκοπιά» 1975, σελ. 15).

«Οσο γιά τόν Σιωνισμό οι ίδιοι πάλι γράφουν: «'Ο Σιωνισμός πρέπει νά ἀποτύχει διότι δι τοῦ 'Ιεχωβᾶς δέν ξχει καμιά σχέση μ' αὐτόν... 'Ο Σιωνισμός ἀποτελεῖ τμῆμα αὐτοῦ τοῦ παλιού κόσμου ή τάξεως πραγμάτων καὶ, συνεπώς, είναι καταδικασμένος· διότις καὶ τό παλιό σύστημα». Γιά τούτο «δλοι οι καλής θελήσεως ἀνθρωποι, 'Εβραίοι καὶ μή 'Εβραίοι, πού πιστεύουν στό Λόγο τοῦ Θεοῦ, νά ἀπομακρυνθοῦν διότι τόν πολιτικό Σιωνισμό. 'Αντ' αὐτοῦ, ἀτενίσατε πρός τήν ούρανο Σιών, τό πνευματικό 'Ισραήλ, ἐκπροσωπούμενο τώρα ἀπό τά μέλη τῆς έταιρίας τοῦ Νέου Κόσμου τῶν Χριστιανῶν μαρτύρων τοῦ 'Ιεχωβᾶ». («Σκοπιά», ἀγγλική δικδοση, 1.3.1958, σελ. 135-6).

Είναι, λοιπόν, πραγματικά θλιβερό διαν οι Χιλιαστές ἐπίσημα παρομισάζουν τόν ἐαυτό τούς ώς μή ἔχοντες καμιά σχέση μέτον 'Εβραϊσμος ἄλλα δι τόποτελούν τμῆμα τῆς χριστιανικής πίστεως, νά ὑπάρχουν κάποιοι 'Ελληνες Χριστιανοί (καὶ μάλιστα ἀκαδημαϊκοί διδάσκαλοι) πού νά καταφεύγουν σέ φυλλάδια μέ φαντασίσεις γιά νά στηρίζουν τά ἀστήρικτα!

Τό 1976 τό Συμβούλιο μας, μέ ὑπόμνημά του σ' διλούς τούς Μητροπολίτες τής 'Ελληνικής 'Ορθοδόξου Εκκλησίας, μέ παρουσίασή του στόν Μακαριώτατο Προκαθήμενό της κ. Σεραφείμ, μέ ἔγγραφο του στήν «'Ενωση 'Ελλήνων Θεολόγων κ.δ. ἐνέργειες, ἀνέπτυξε μέ στοιχεία γιατί δι 'Ιουδαϊσμός-Σιωνισμός δέν ξχει καμιά σχέση μέ τό Χιλιασμό διότις μερικοί (ἐλάχιστοι, εύτυχῶς! καὶ πάντα οι ίδιοι) τοῦ καταμαρτυροῦν. 'Η σύγχρονη ἐπιστημονική θεολογική μελέτη κι ξρευνα, ἀπαλλαγμένη ἀπό μή τεκμηριωμένες κι ἀναπόδειτες προκαταλήψεις, πού στό παρελθόν διαμόρφωναν θεωρίες καὶ κατευθύνσεις, ἔχει πιά ἀπελευθερωθεῖ ἀπό φόβους καὶ ταμπού».

Σάς τά γράφουμε δλα αὐτά, γιά μιά ἀκόμη φορά, γιά νά σᾶς πούμε δι τήν Χιλιασμοῦ ή τῶν δλλων αιρέσεων τής χριστιανικής θρησκείας είναι δικαίωμα ή καθήκον τους, ἀλλά αὐτό δέν πρέπει νά γίνεται μέ κατασκοφάντηση δλλων θρησκειῶν. Καὶ ή λιστορία τοῦ 'Ιουδαϊσμού παρουσιάζει προβλήματα αιρέσεων καὶ χωριστῶν θρησκευτικῶν κινήσεων, ἀλλά γιά τήν ἀντιμετώπιση τους δέν χρησιμοποιήθηκαν διαβολές κατά δλλων θρησκειῶν.

Γιά τή δημοσίευση τής παρούσης δέν θά θέλαμε νά ἐπικαλεσθοῦμε τόν Νόμο περί Τύπου παρόλο δι τήν ἐφημερίδα σας είναι ἀπρόθυμη στό νά δημοσιεύει τής απαντήσεις μας σέ συκοφαντικά κι ἀνεπίτρεπτα δημοσιεύματα. Παρόλα αὐτά δη δημοσίευση τής παρούσης, πού είναι ἀπάντηση σέ δημοσίευμά σας, κρίνεται σάν ἐπιβεβλημένη.

Ανατομία

ΤΗΣ ΑΝΤΙΕΒΡΑΪΚΗΣ, ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΚΗΣ, ΑΝΤΙΣΙΩΝΙΣΤΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

Συνέχεια από τήν 2η σελίδα

νικής 'Ορθοδόξου Εκκλησίας.

Μερικοί μάλιστα άπ' αύτούς, έντελως καλοπροσήρετα, ζώντας μέ βιώματα πού τούς έχει δημιουργήσει ή έκπαιδευση πού ύπεστησαν καί ή ιστορική μνήμη πού τούς μεταφέρθηκε, θεωροῦν ότι ό «Έβραϊκός κίνδυνος» είναι μεγάλος έχθρος τού Χριστιανισμού. (Οι 'Έβραιοι πού σταύρωσαν τόν Χριστό, οι 'Έβραιοι πού σκοτώνουν παιδιά καί πίνουν τό αἷμα τους, τό κάψιμο τού 'Ιούδα πού γίνεται σέ λιγοστές τώρα περιοχές τής 'Ελλάδος τήν Μ. Παρασκευή... λέσι καί άπό τούς μαθητές τού Χριστού μόνον ό 'Ιούδας ήταν 'Έβραιος... κ.ά. παρόμοια, δημιουργούν άρνητικά βιώματα).

— κάποιοι, είναι άποτυχημένοι δημοσιογράφοι καί έκδότες (όπως φαίνεται άπό τά βιογραφικά πού οι ίδιοι δημοσιεύουν), άτομα πού δέν πέτυχαν σέ κανένα τομέα έπαγγελματικής σταδιοδρομίας καί κατέφυγαν στήν εύκολη λύση (άντιστάσεως μή ούσης!) τού άντισμήτη συγγραφέα. Αύτο είναι καί τό βιοποριστικό έπάγγελμά τους, βιηθούμενοι καί βοηθούντες διαφόρους σκοπούς καί στόχους.

— κάποιοι είναι γιά πολιτικούς λόγους άντιέβραιοι. Πιστεύοντας στόν έθνικοσσιαλισμό, λατρεύοντας τόν Χίτλερ καί ύμνωντας δικτατορίες δέν θά μπορούσαν νά είναι διαφορετικοί.

'Η δημιουργία «βιβλιογραφικής τεκμηριώσεως»

Όπως άναφέραμε καί στήν άρχη αύτού τού δρόθρου τά περισσότερα άπό τά άντιεβραϊκά βιβλία πού έκδιδονται στήν 'Ελλάδα είναι μονότονα τά ίδια. Τό ένα έπαναλαμβάνει τά έπιχειρήματα τού άλλου, μέ περισσότερη ή λιγότερη φαντασία καί τόλμη. 'Επειδή όμως τά «στοιχεῖα» πού περιέχουν είναι συνήθως διαστρεβλώσεις τής πραγματικότητας ή κατασκευασμένα η άφελεις παρερμηνείες πραγματικών γεγονότων, καταφεύγουν στήν έξης μέθοδο: ή ένας συγγραφέας άντιγράφει τόν άλλο καί τόν άναφέρει σάν πηγή. Μέ τόν τρόπο αύτό δημιουργούν «βιβλιογραφική τεκμηρίωση». Περί τού είδους καί τού έπιπεδου αύτης τής «τεκμηριώσεως», δι καθένας ής βγάλει μόνος του συμπέρασμα.

"Άλλη μεθοδολογία είναι ή άπομόνωση φράσεων. Γνωστό καί παγκόσμιο τό φαινόμενο. Δέν

πρωτοτυπούν σ' αύτό οί "Ελληνες άντισμήτες. Παίρνουν δηλαδή άπό ένα διάλογο κείμενο (παράγραφο, φράση κ.λπ.) μερικές λέξεις, τις ή απομονώνουν καί παρουσιάζουν τό κείμενο νά λέει ό.τι αύτοί θέλουν. (Είναι γνωστό ότι τά ίδια έχουν κάνει μερικοί κακόδιοι ήταν κακοπίστως καί άνεντίμως άπομόνωσαν λέξεις ή από κείμενα τών Εύαγγελίων δπως, π.χ. «...καλώς άθετείτε τήν έντολήν τού Θεού...» ή: καί είπε «...δέν υπάρχει Θεός», κ.ά.).

Συναφές μέ τά παραπάνω είναι καί ή άναφορά στά περιβότα δήθεν «Πρωτόκολλα τών Σοφών τής Σιών» γιά τά όποια έχει άποδειχθεί ή από διεθνές δικαστήριο, στήν 'Ελβετία, ότι είναι ψευδή κι ότι στήν πραγματικότητα άποτελούν μιά διεθνή συνωμοσία ήπειραντι στούς 'Έβραιους. Τά «Πρωτόκολλα» αύτά έρχονται στήν έπιφανεια κάθε φορά ήταν πρόκειται νά χρησιμοποιηθούν γιά έμφανεις ή άφανεις άντισμητικούς σκοπούς. Χαλκευμένα ήπο τήν Τσαρική 'Αστυνομία (τήν 'Οχράνα) τά «Πρωτόκολλα» χρησιμοποιήθηκαν μέ τήν ίδια εύκολιά... ήπο τόν Χίτλερ... τόν Κομμουνισμό... τή ρατσιστική N. 'Αφρική... τή φασιστική 'Ισπανία τού Φράνκο... τόν 'Αμερικανό μεγαλοβιομήχανο Χένρυ Φόρντ τόν Πρώτο... τόν Νάσερ... τόν 'Αμίν Νταντά... τόν Καντάφι κ.ά. πολλούς.

'Επιλεγόμενα

'Ο σκοπός μου ήταν νά φέρω στό φῶς τής δημοσιότητας μερικά ήπο δσα άθλια συμβαίνουν γύρω μας, χωρίς νά συνθηματολογίσω ή νά κατανείμω εύθύνες. (Σέ ποιούς καί ήπο ποιούς ήλλωστε νά τό κάνω). Γ' αύτόν άκριβώς τό λόγο δέν γράφω συμπεράσματα ήλλα ήφήνω τόν άναγνώστη μου (δποιος κι ήν είναι, δποι κι ήν είναι τοποθετημένος, ό.τι κι ήν πιστεύει), νά σκεφθεί μόνος του. Καλοπροσήρετα, άντικειμενικά καί προπάντων ήρεμα, χωρίς προκατασκευασμένους φανατισμούς καί τυποποιημένες έξαρσεις.

MΗ ΦΑΝΑΤΙΚΟΣ

(Τό δρόθρο ούτό έχει γραφεί ήπο γνωστό "Ελληνα δημοσιογράφο, Χριστιανό τό θρήσκευμα. 'Οπως δλα τά ένυπόγραφα δρόθρα, έστω καί μέ ψευδώνυμο ήποχούν τίς γνώμες τού συγγραφέα τους".



עַל חַיּוֹת הֵיא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...
(Παροιμ. 3:18)